



SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060206

DOM
2014-11-11
Stockholm

Mål nr
M 9221-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-09-26 i mål nr
M 1225-07, se bilaga A

KLAGANDE

1. Bollnäs kommun
821 80 Bollnäs

Ombud: C B-O

2. Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

3. H Ö

Ombud: N R

MOTPART

Fortum Generation AB, 556006-8230
Lidingövägen 115
115 77 Stockholm

Ombud: L V

SAKEN

Lagligförklaring av regleringsdamm vid Sunnerstaholms kraftverk m.m. i Bollnäs
kommun

Dok.Id 1169907

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med undanröjande av mark- och miljödomstolens dom såvitt avser frågan om lagligförklaring återförvisar Mark- och miljööverdomstolen målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning i denna del.

Det ankommer på mark- och miljödomstolen att pröva frågan om rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med anledning av överklagandena hit.

2. H Ös yrkande om avvisning av ansökan såvitt avser ändrade regleringsbestämmelser ogillas.
 3. H Ös yrkande om ytterligare rättegångskostnadsersättning vid mark- och miljödomstolen ogillas.
-

BAKGRUND

Fortum Generation AB ansökte vid dåvarande miljödomstolen om tillstånd att uppföra en ny kraftstation vid Sunnerstaholm, ändrad reglering för Voxsjön, lagligförklaring av befintlig regleringsdamm, utrivning av befintligt kraftverk samt idrifttagning av kraftstationen m.m. Bolaget yrkade även att miljödomstolen i särskild dom enligt 22 kap. 26 § miljöbalken skulle förklara den ansökta kraftstationen tillåtlig och meddela tillstånd till byggnadsåtgärder. Miljödomstolen biföll sistnämnda yrkanden i deldom den 15 oktober 2008.

Sedan deldomen överklagats bl.a. av Kammarkollegiet och kommunen återkallade Fortum sin ansökan vid miljödomstolen såvitt avsåg lagligförklaring och reglering.

Dåvarande Miljööverdomstolen fastställde i dom den 6 maj 2010 (M 8983-08, MÖD 2010:46) miljödomstolens domslut såvitt avsåg frågan om tillåtlighet och ändrade tillståndet till byggnadsåtgärder i vissa hänseenden.

Efter det att handläggningen återupptagits och Fortum på nytt framställt yrkanden om lagligförklaring och ändrade regleringsbestämmelser meddelade mark- och miljödomstolen den nu överklagade domen (rätteligen deldomen). Domstolen förklarade utförda ändringar av regleringsdammen vara av laga beskaffenhet, gav tillstånd till ändrat utförande av det nya kraftverket samt tillstånd att återställa vissa erosionsskador i anslutning till regleringsdammen. Mark- och miljödomstolen avlog ansökan såvitt avsåg tillstånd till att utföra omlöp och biotopskyddsåtgärder samt idrifttagning av det nya kraftverket. Beträffande ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön underkändes miljökonsekvensbeskrivningen som underlag för prövningen av regleringsfrågan och beredde domstolen Fortum tillfälle att senast den 31 mars 2014 komplettera miljökonsekvensbeskrivningen och den övriga utredningen.

Efter det att även denna dom överklagats till Mark- och miljööverdomstolen har handläggningen vid mark- och miljödomstolen fortsatt.

Fortum har på nytt hos mark- och miljödomstolen återkallat ansökan om ändrad vattenreglering och gett in viss utredning rörande bl.a. förutsättningarna att nå god ekologisk status vid minimitappning samt att anordna inlöp för fisk vid dammen som alternativ till omlöp.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bollnäs kommun (kommunen) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom såvitt avser lagligförklaring av ändringar av regleringsdammen och återförvisa målet i denna del till mark- och miljödomstolen för vidare handläggning och för att föreskriva de villkor avseende främst fiskpassage och minimitappning som kommunen har yrkat ska förenas med en lagligförklaring av dammen.

Alternativt har kommunen yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av den överklagade domen i angiven del, ska föreskriva de villkor som kommunen har yrkat ska förenas med en lagligförklaring av dammen.

Kammarkollegiet har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom i fråga om laglighetsförklaring av ändringarna av dammen och återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för vidare handläggning för att dels pröva anläggningens laglighet, dels föreskriva de villkor som Kammarkollegiet och övriga motparter har föreslagit ska förenas med lagligförklaringen av anläggningen.

H Ö har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen med upphävande av vad som förordnats rörande ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön ska avvisa ansökan i denna del. Vidare har yrkats fullt bifall till rättegångskostnadsyrkandet vid mark- och miljödomstolen.

Fortum Generation AB (Fortum) har motsatt sig ändring. För det fall Mark- och miljööverdomstolen finner att lagligförklaringen ska förenas med villkor bör målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för prövning där.

Kommunen, Kammarkollegiet och H Ö har även yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har sammanfattningsvis anfört följande.

Kammarkollegiet

Enligt 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken (MP) framgår enligt lagtextens ordalydelse att ”anläggningen” kan lagligförklaras, vilket sålunda avser hela anläggningen. Om Mark- och miljööverdomstolen finner att det är anläggningen som ska lagligförklaras krävs att det är visat att den är i lagenligt skick. Dammen utgör ett vandringshinder i dess nuvarande utförande, vilket utifrån tidigare utförande och nuvarande förhållanden inte är ett godtagbart utförande. De arbeten som utfördes för att bygga om dammen utgör vattenverksamhet och kan inte bedömas utifrån bestämmelserna om lagligförklaring eftersom en sådan förklaring enkom numera får avse själva anläggningen. Vidare har det inte närmare redogjorts för grumlingar m.m. när åtgärderna utfördes eller dess konsekvenser i miljökonsekvensbeskrivningen, än mindre vilken påverkan dessa hade på miljön.

Om anläggningen ändå ska bli föremål för lagligförklaring krävs att förklaringen, för att uppfylla 1918 års vattenlag, förenas med villkor enligt 17 § MP och tillämpliga bestämmelser om fiskväg m.m., allt som villkor kopplat till förhållandet om dammens utformning. I 1734 års lag och efterkommande regleringar av dammars skadepåverkningar har lagstiftaren utgått från att dammar ska konstrueras så att de inte utgör vandringshinder, om inte särskilt undantag gäller. Kammarkollegiet bestrider inte att tillstånd finns sedan tidigare. Något undantag för faunapassage har inte givits och skäl för undantag föreligger inte. Om syftet med fiskväg och minimitappning är att ta bort effekten av att dammen är ett vandringshinder, är det tveksamt om detta är frågor om hushållning. Istället är det frågor som bör hanteras inom ramen för dammens utförande och bibehållande.

Ett klargörande av frågan om det är rättsligt möjligt att lagligförklara ändringar av en vattenanläggning behövs. Rättsfallet NJA 2010 s. 246 avser uteslutande frågan om anläggningen, vilket talar för att mark- och miljödomstolens dom är felaktig i nu angiven del. Tanken bakom lagstiftningen är att lagligförklaring ska ske i samband med ett nytt tillstånd.

Bollnäs kommun

Dammen kan inte lagligförklaras om inte lagligförklaringen görs beroende av villkor om minimitappning och fiskväg enligt 11 kap. 8 § första stycket miljöbalken. De ändringar som mark- och miljödomstolen har lagligförklarat innebar att en i allt väsentligt ny damm anlades. Av ansökan framgår att dammen aldrig byggdes i enlighet med ursprungligt tillstånd. Detta torde i sig innebära att dammen aldrig har tillståndsprovats. Oavsett detta ska lagligförklaringen avse dammen, dvs. anläggningen. Detta framgår av 17 § MP och klargörs i förarbetena till bestämmelsen. Av samma bestämmelse framgår att lagligförklaringen får förenas med villkor.

Dammen har inget annat syfte än att utgöra en viktig del av den verksamhet som bedrivs. Den utgör den del som fysiskt och på andra sätt hör samman med frågan om vandringsvägar och minimitappning. Dammen utgör idag ett vandringshinder. Detta är inte godtagbart enligt miljöbalkens regler, men inte heller enligt de regler som fanns när dammen ursprungligen tillkom. När dammen byggdes om, utan att tillstånd förelåg, fanns ett regelverk som tydligt klargjorde nödvändigheten av att fiskvandringsvägar inrättades. Dammen skulle således aldrig ha ansetts tillåtlig utan att en funktionell fiskväg och en minimitappning föreskrevs. När lagligheten nu ska prövas kan lägre krav inte ställas på sökanden. Lagligförklaring innebär en tillståndsprovning i efterhand. Om dammen ska lagligförklaras ska detta således förenas med villkor på det sätt kommunen m.fl. yrkat och föreslagit.

Mark- och miljödomstolen har skjutit upp frågan om fiskväg och minimitappning till den framtida prövningen av regleringsbestämmelserna. Nu har sökanden återkallat sitt yrkande om ändrade regleringsbestämmelser, vilket visar på vikten av att förena anläggningen med villkor och faran i att lämna dessa till en prövning som inte kommer till stånd. Sökanden kan med oförändrade regleringsbestämmelser och en

lagligförklarad damm driva verksamheten vidare. Det är däremot oklart hur sökanden avser att hantera frågan om idrifttagning av det nya kraftverket.

H Ö

Mark- och miljödomstolen har konstaterat att miljökonsekvensbeskrivningen inte är tillräcklig för bedömning av regleringsfrågan. Mark- och miljödomstolen borde, i enlighet med vad som är förutsatt i förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98 nr 45 del 2 s. 65), ha avvisat ansökan.

I mark- och miljödomstolen ifrågasatte sökanden om det förekom behov av H Ös biträde eftersom han var verksam i ett aktiebolag med huvudinriktning inom kommunikation. Målet kompletterades då med uppgift dels om H Ös specialkompetens på det miljötekniska området, dels om att biträdet inte avsett kommunikationsfrågor. Insatsen som sådan var dock aldrig ifrågasatt. Av handlingarna i målet, dvs. inlagorna som ingivits med tydligt angivande av att H Ö biträtt med dessa, måste framgå den nedlagda tidens omfattning och att den var rimlig. Dessutom uppgick tiden för huvudförhandlingen i mark- och miljödomstolen till 14,5 timmar, vilket redan är långt utöver vad mark- och miljödomstolen bestämde ersättningen till. Rättegångskostnadsfrågan är dispositiv. Mark- och miljödomstolen har gått utöver vad parterna åberopat eftersom sökanden inte har ifrågasatt tidsåtgången som sådan. H Ös yrkande är under alla omständigheter skäligt och åtgärderna har varit påkallade för att tillvarata huvudmännens rätt. Det visar inte minst omständigheten att domstolen gällande huvudsaken har stannat vid samma slutsats, dvs. att ansökan i målet inte kan bedömas. Under alla omständigheter måste ersättningen avse betydligt mer tid än huvudförhandlingstiden och inte understiga den.

Fortum

Regleringsdammen har varit föremål för domstols prövning innan den anlades. Redan år 1926 meddelades tillstånd med innebörd att regleringsdamm fick anläggas på platsen. Vid tillståndsprövningen av dammen föreskrevs inte några villkor beträffande passage för fisk m.m. Vid den nu aktuella lagligförklaringen ska således inte bedömas om damm får finnas på platsen. Lagligförklaring ska ske enligt gällande lag och

rådande förhållanden vid tidpunkterna för byggnadsarbetenas bedrivande. Dammens nuvarande utformning innebär inte några olägenheter för motstående intressen utöver vad som följer av ursprungligt tillståndsgiven damm. Den nuvarande dammen är säkrare och bättre ur alla avseenden jämfört med den tillståndsgivna utformningen. Det saknas således fog för yrkandena om att lagligförklaringen ska förenas med angivna villkor.

Fortum har, hos mark- och miljödomstolen den 31 mars 2014, återkallat ansökan vad avser förslag till ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön. Det innebär att så snart mark- och miljödomstolen avskrivit målet i den delen, kommer motsvarande frågeställningar i Mark- och miljööverdomstolens mål att böra avskrivas från vidare handläggning.

H Ös inställning att domstolen har gått utanför vad parterna åberopat i fråga om ersättning för rättegångskostnader är svårförståelig mot bakgrund av att Fortum bestred att alls utge ersättning för hans medverkan.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har den 7 oktober 2014 hållit huvudförhandling och syn i målet.

Den överklagade fråga som Mark- och miljööverdomstolen främst har att ta ställning till rör lagligförklaringen av regleringsdammen och de yrkade villkoren om minimitappning och fiskväg.

Vid den bedömningen är tillämpningen av institutet lagligförklaring av intresse, men även frågan om prövningens ram aktualiseras. Därvid är det av betydelse dels vad Mark- och miljööverdomstolens tidigare dom rörande tillåtlighet innebär, dels vad som återstår att pröva vid mark- och miljödomstolen.

Lagligförklaring

Om en vattenanläggning tillkommit utan tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) eller motsvarande äldre lagstiftning, eller om tillståndsfrågan beträffande en sådan anläggning är oklar kan prövning av anläggningens laglighet göras. Om tillstånd begärs att ändra en vattenanläggning som har tillkommit utan tillstånd före miljöbalkens ikraftträdande ska ansökan samtidigt göras om prövning av anläggningens laglighet, se 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken, MP.

Lagligförklaring enligt förarbetena till miljöbalken avsågs kunna komma ifråga enbart beträffande äldre anläggningar, exempelvis diken, dammar och andra kraftverksanläggningar, bryggor etc. Prövningen av lagligheten ska ske med utgångspunkt i de bestämmelser som gällde vid anläggningens tillkomst, dvs. 1983 års vattenlag, 1918 års vattenlag eller motsvarande äldre bestämmelser (18 § MP). Någon tillståndsprövning av en vattenanläggning som är att anse som laglig enligt äldre bestämmelser behöver alltså inte ske enligt miljöbalken. Utnyttjas anläggningen för vattenverksamhet, såsom denna definieras i miljöbalken, ska tillstånd för själva verksamheten däremot prövas enligt miljöbalken (se prop. 1997/98:45, del 2 s. 390 f.).

Det står således klart att lagligförklaringen ska avse anläggningen. Enligt den tidigare gällande vattenlagen kunde lagligförklaring avse vattenföretag, varmed förstås både utförande av vattenanläggning och verksamhet som påbörjats utan tillstånd (se a. prop.). Synsättet ändrades med införandet av miljöbalken. Det uttryckssätt som valts av mark- och miljödomstolen i dess domslut, vilket omfattar utförda ändringar, kan möjligen väcka frågan vad prövningen egentligen omfattat. Det kan också vara ett uttryck för att domstolen helt enkelt beaktat att det har funnits ett tillstånd för dammen sedan tidigare. Såvitt framgår av förarbetena är det emellertid en förutsättning för lagligförklaring att tillstånd saknas. I vart fall saknas tillstånd för dammen i dess nuvarande utförande varför laglighetsprövning torde kunna ske, även om förevarande fall inte är det som lagstiftaren främst haft för ögonen.

Vissa invändningar har riktats mot utredningen som ligger till grund för yrkandet om lagligförklaring. Mark- och miljööverdomstolen har uttalat (dom 2012-01-24 i mål nr M 7431-11) att vid lagligförklaring enligt äldre vattenlagstiftning krävs inte en lika

omfattande beskrivning av miljökonsekvenserna som enligt dagens lagstiftning, men att ansökan bör innehålla någorlunda konkreta uppgifter om hur anläggningen påverkar naturförhållandena på platsen. I det fallet avvisades ansökan. I detta fall – där ingendera parten har ifrågasatt lagligförklaringen som sådan – bör, som framgår nedan, prövningen ske samlat och utifrån miljökonsekvensbeskrivningen och övrigt underlag.

Det är möjligt att vid tillämpning av 17 § MP föreskriva villkor även för lagligförklaringen. Någon motsvarande bestämmelse fanns inte i den tidigare gällande vattenlagen. Frågan om villkor har inte närmare utvecklats i förarbetena till miljöbalken.

Lagligförklaring aktualiseras emellertid främst då tillstånd enligt miljöbalken samtidigt söks för ändring av vattenverksamhet. I praxis görs möjligen inte alltid en tydlig uppdelning mellan villkor hänförliga till lagligförklaringen och sådana som är hänförliga till tillståndet och i praktiken saknar det förmodligen ofta betydelse (se t.ex. Mark- och miljödomstolens dom i Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 9888-12 som gällde tillstånd till vattenverksamhet vid Brevens bruk; detta var dock inte en särskild fråga i målet). Huruvida lagligförklaringen formellt förenas med villkor kan emellertid få en självständig betydelse i de fall ett tillstånd inte tas i anspråk.

Kammarkollegiets uppfattning att lagligförklaring inte bör ske separat i ett fall som det förevarande har, enligt Mark- och miljööverdomstolens uppfattning, visst fog för sig.

Prövningens ram

Prövningens avgränsning är av central betydelse för en ändamålsenlig prövning i enlighet med miljöbalkens syften. Visserligen är det sökanden som genom sin ansökan anger ramarna för prövningen, men ytterst åligger det tillståndsmyndigheten att ta ställning till om ansökan kan ligga till grund för prövningen och hur den bör göras.

Förevarande mål uppvisar vissa särdrag på det sättet att förutsättningarna har förändrats vid de båda tillfällena då Mark- och miljööverdomstolen överprövat respektive deldom. Som framgått ovan har Fortum vid mark- och miljödomstolen återkallat sin ansökan om vattenreglering av Voxsjön och begärt att ansökan ska

avskrivnas i denna del. Bolagets motparter har motsatt sig avskrivning och gjort gällande att ansökan inte kan prövas mot gällande vattenhushållningsbestämmelser och dess nuvarande tillämpning, såsom bolaget nu yrkat.

En utgångspunkt vid Mark- och miljööverdomstolens tidigare prövning av kraftverkets tillåtlighet har varit under vilka förutsättningar den framtida verksamheten ska bedrivas och vilka villkor som då kan förväntas. Domstolen uttalade bl.a. att villkor om minimitappning och fiskvägar kan föreskrivas i samband med lagligförklaring av regleringsdammen eller senast i samband med idrifttagning av det nya kraftverket. Vidare uttalades att hinder enligt 11 kap. 6 § miljöbalken mot tillåtlighet inte föreligger ens om villkor av den art och omfattning som klagandena hade yrkat föreskrivs.

Det har av Fortum gjorts gällande att det finns en rätt för bolaget att få en separat prövning av lagligförklaringen. Mark- och miljödomstolen hänvisade i sin dom till målet om Lagfors kraftverk (refererat som MÖD 2009:44). Den fråga som besvarades i det målet var om en ansökan om säkerhetshöjande åtgärder på en damm kunde föranleda en omprövning av hela verksamheten; den frågan besvarades nekande. Situationen är dock en annan i detta mål. En separat ansökan om laglighetsförklaring har inte anhängiggjorts av Fortum.

Såvitt framgått har Fortum alltjämt för avsikt att bygga en ny kraftstation. Det framstår som högst osäkert hur frågan om vattenregleringen ska hanteras vid mark- och miljödomstolen. Dessa frågor hör nära samman med verksamheten vid regleringsdammen – vid vilken bedrivs vattenreglering – liksom om frågorna om minimitappning och fiskvägar.

Det är ostridigt att dammen i sin nuvarande utformning utgör ett definitivt vandringshinder och att åtgärder behöver vidtas för att komma tillrätta med detta. Det är också ostridigt att dammen har ett funktionellt samband med den verksamhet som bedrivs och avses bedrivas vid det nya kraftverket. Fortum har också ansökt om tillstånd till viss minimitappning och anläggande av fiskväg, dock inte i den omfattning som klagandena begärt ska gälla såsom villkor för lagligförklaringen.

Mot bakgrund av hur målet kommit att gestalta sig framstår en prövning här inte som ändamålsenlig sett till miljöbalkens krav på en sammanhållen prövning.

Under angivna förhållanden bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det är olämpligt att separat och som andra instans pröva frågor om lagligförklaringen och hur minimitappning och fiskvägar ska utföras. Detta gäller särskilt som ny utredning i sistnämnda hänseende getts in vid mark- och miljödomstolen och till att frågan om vattenreglering är öppen. Samtliga dessa frågor bör nu avgöras i ett sammanhang.

Bedömningen innebär att domen såvitt avser lagligförklaring ska upphävas och målet i denna del återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Yrkandet om avvisning av ansökan

Fortum har återkallat ansökan om vattenreglering vid mark- och miljödomstolen. Frågan om avvisning av ansökan av de skäl som H Ö har angett får anses ha fallit här även om frågan om vattenreglering kvarstår hos mark- och miljödomstolen. Yrkandet ska avslås.

Rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen

huvudmän tillerkändes gemensamt den ersättning som dömdes ut vid mark- och miljödomstolen. Det yrkade beloppet innehöll, förutom ombudsarvode, ersättning för arbete utfört av H Ö även för övriga sakägares räkning, i egenskap av tekniskt biträde.

Såvitt framgår av domen har mark- och miljödomstolen inte ifrågasatt kompetensen hos H Ö, men ansett att kostnaden för hans medverkan inte fullt ut varit skäligen påkallad för tillvaratagande av sakägarnas rätt. Domstolen har inte frångått något medgivande som skulle ha bundit den vid prövningen.

Mark- och miljööverdomstolen gör ingen annan bedömning än mark- och miljödomstolen i fråga om storleken på kostnadsersättningen i överklagad del.

Rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen

Eftersom målet återförvisas till mark- och miljödomstolen ska frågan om ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen prövas i målet efter dess återupptagande (18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken).

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga

B Överklagande senast den 2014-12-09

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Anna Tiberg och Vibeke Sylten, referent, tekniska rådet Bengt Jonsson samt tf. hovrättsassessorn Joel Björk-Werner.



ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-09-26
meddelad i
Östersund

Mål nr M 1225-07

SÖKANDE

Fortum Generation AB, 556006-8230
115 77 Stockholm

Ombud: L V

SAKEN

Ansökan om tillstånd att anlägga, bibehålla och ta i drift ett nytt kraftverk m.m.
(Sunnerstaholms kraftverk) vid Voxsjöns östra strand i Finnviken, Bollnäs kommun

Avrinningsområde: 48 N: 6799643 E: 573722

DOMSLUT

Ändring av villkor rörande fingrindar

Mark- och miljödomstolen avskriver målet från vidare handläggning i denna del.

Lagligförklaring av regleringsdammen

Mark- och miljödomstolen förklarar att utförda ändringar av regleringsdammen är av laga beskaffenhet.

Ändrat utförande av kraftverket

Mark- och miljödomstolen lämnar Fortum Generation AB tillstånd att, med ändring av vad som föreskrevs i domstolens deldom 2008-10-15 och Miljööverdomstolen dom 2010-05-06, anlägga ett nytt kraftverk med det ändrade utförande som bolaget har begärt.

Anläggningen ska utformas enligt vad Fortum Generation AB har anfört i målet och som framgår av till ansökan bifogade ritningar.

Dok.Id 177893

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

För det nya kraftverket ska i övrigt gälla samma villkor som bestämdes i miljödomstolens deldom 2008-10-15 och Miljööverdomstolen dom 2010-05-06.

Ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön

Mark- och miljödomstolen bereder Fortum Generation AB tillfälle att senast 2014-03-31 komplettera miljökonsekvensbeskrivningen och den övriga utredningen enligt vad som framgår av bilaga 1 till domen.

Sedan bolaget har inkommit med kompletteringen eller tiden har löpt ut kommer domstolen att förordna om den fortsatta handläggningen av målet i denna del.

Tillstånd att utföra omlöp förbi regleringsdammen och biotopsskyddsåtgärder nedströms dammen

Mark- och miljödomstolen avslår ansökan i denna del.

Idrifttagande av det nya kraftverket

Mark- och miljödomstolen avslår ansökan i denna del.

Återställande av erosionsskador vid regleringsdammen

Mark- och miljödomstolen lämnar Fortum Generation AB tillstånd att återställa erosionsskador i anslutning till regleringsdammen.

Arbetena ska utföras i enlighet med vad Fortum Generation AB har anfört och åtagit sig i målet.

Arbetena ska vara utförda inom fem år från det att domen har vunnit laga kraft i denna del.

Anspråk i anledning av oförutsedda skador får anmälas inom 5 år från utgången av arbetstiden.

Övriga frågor

Mark- och miljödomstolen godkänner inte miljökonsekvensbeskrivningen såsom underlag för att pröva regleringsfrågan. Beskrivningen och övrig utredning är dock tillsammans tillräcklig för domstolens ställningstagande i de övriga frågor som avgörs i denna dom.

Fortum Generation AB ska betala ersättning för rättegångskostnader till

- Kammarkollegiet med 48 923 kr,
- Havs- och Vattenmyndigheten med 30 810 kr,
- Bollnäs kommun med 281 253 kr, varav 276 250 kr avser ombudsarvode,
- advokaten L As huvudmän gemensamt med 237 500 kr, varav 227 500 kr avser ombudsarvode,
- B Å med 221 303 kr 63 öre, varav 110 000 kr avser ombudsarvode och 84 960 kr ersättning åt tekniskt biträde,
- advokaten N Rs huvudmän gemensamt med 166 864 kr, varav 138 120 kr avser ombudsarvode.

Fortum Generation AB ska betala vissa kostnader för målet enligt redovisningsräkning från domstolens kansli.

ANSÖKAN

Fortum Generation AB har yrkat att Mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd att ta i drift och för framtiden driva Sunnerstaholms kraftverk med en drivvattenföring om nominellt 60 m³/s.

Vidare begärs tillstånd till ändrad reglering av Voxsjön och tillstånd att utföra omlöp för fisk samt att det för fiskens gång får tappas vatten via omlöp och genom dammen. Därtill yrkas rätt att åtgärda erosionsskador och utföra biotopförbättrande åtgärder.

Förklaring bör lämnas om att befintlig regleringsdamm är laglig.

Verkställighetsförordnande avseende idrifttagning av kraftverket yrkas.

Fortum Generation AB har redovisat sin ansökan, så som den slutligen utformats, i huvudsak enligt följande.

Orientering

Skogsälven Voxnan rinner samman med Ljusnan ca 4 km söder om Bollnäs vid sjön Varpen. I Voxnans nedre del finns ett flertal vattenkraftverk. Det näst nedersta är Sunnerstaholms kraftverk som är beläget vid Voxsjöns östra strand, strax söder om Bollnäs.

Kraftverkets regleringsdamm är belägen vid Voxnans naturliga fåra i Voxsjöns nordöstra hörn ca 1 km norr om kraftverket. Från dammen faller Voxnan ca 17,5 meter till dämmningsområdet för Lenninge kraftverk, som är det nedersta kraftverket i Voxnan.

Vid Sunnerstaholms kraftverk utnyttjas sedan 1940-talet fallhöjden i Voxnan mellan Voxsjön och Lenninge kraftverks dämmningsområde. Den nuvarande anläggningen är utbyggd för en drivvattenföring om 40 m³/s.

I syfte att förnya och effektivisera Sunnerstaholms kraftverk har Fortum ansökt om tillstånd att anlägga en ny kraftstation med tillhörande anläggningar, strax intill den befintliga, för en drivvattenföring om nominellt 60 m³/s.

Gällande tillstånd m.m.

Dåvarande Miljödomstolen förklarade i en deldom 2008-10-15 (mål M 1225-07) att ansökt ombyggnad av Sunnerstaholms kraftverk är tillåtlig. Därtill gavs tillstånd att utföra erforderliga byggnadsarbeten. Miljööverdomstolen fastställde genom dom 2010-05-06 tillåtligheten samt förtydligade tillståndet för de byggnadsarbeten som får utföras. Genom Högsta domstolens beslut 2011-03-02, om att ej medge prövningstillstånd för klagandena, vann Miljödomstolens och Miljööverdomstolens domar laga kraft.

Följande byggnadstillstånd och villkor gäller för utförande av den nya kraftstationen.

1. Tillåtlighet

Miljödomstolen förklarar jämlikt 22 kap. 6 § 1 st. miljöbalken att det är tillåtligt att, i enlighet med vad sökanden angett i ansökningshandlingarna och i övrigt angett eller åtagit sig, anlägga en ny kraftstation byggd för en drivvattenföring om nominellt 60 m³/s med därtill hörande anläggningar /.../ vid Voxsjöns östra strand vid Sunnerstaholm.

2. Tillstånd

Miljööverdomstolen ändrar lydelsen av punkt 2 om tillstånd i miljödomstolens domslut på så sätt, att Fortum Generation AB lämnas tillstånd enligt 22 kap. 26 § andra stycket miljöbalken till följande arbeten:

- att på intagskanalens högra sida ca 30 meter uppströms den befintliga kraftstationen anordna ett nytt intag,
- att öster om den väg som passerar till Sunnerstaholms kraftverk anlägga en ny kraftstation för en utbyggnadsvattenföring om 60 m³/s, med stationsbyggnad, maskinaggregat, ny intagskanal med våta arean ca 80 m², intagsanordning och trycktub i en bergtunnel,
- att anlägga en ny anslutande utloppstunnel med tvärsnittsarean ca 40 m²,
- att utvidga arean i den befintliga utloppstunneln till ca 40 m² genom utsprängning i botten och att utöka det befintliga svallgalleriet och anlägga ett nytt,
- att bredda och fördjupa den befintliga utloppskanalen till Voxnan så att den våta arean blir ca 60 m² i berg och ca 80 m² i jord,
- att under byggnadstiden anlägga och utriva fångdammar,

- att upplägga överskottsmassor,

allt på den egna fastigheten X i Bollnäs kommun.

3. Villkor för tillståndet

Om inte annat följer av nedan angivna villkor ska arbetena utföras i huvudsaklig överensstämmelse med ansökan och vad sökanden i övrigt angett eller åtagit sig.

Arbetsföreskrifter

1. Arbeten i vattenområdet ska ske med största försiktighet i syfte att minimera grumlingar och för att minska risken att andra miljöskadliga föroreningar når vattnet. Vattnet från länsdumpning ska renas innan det släpps ut i älven.

2. Under och efter arbetenas genomförande ska stor aktsamhet visas så att spill av olja och andra för miljön skadliga ämnen undviks. Vidare ska vegetabiliska hydrauloljor eller motsvarande miljövänliga sådana användas i maskiner och annan utrustning och uppställning av fordon får inte ske i direkt närhet till vatten.

3. Maskiner som kan komma i kontakt med vatten ska desinficeras före arbetena.

Övriga villkor

4. Intaget till det nya kraftverket ska förses med fingrindar.

5. Anläggningen ska utformas på ett sådant sätt att olja som behöver hanteras minimeras.

6. De kolningsgropar som ligger i närheten av den nya stationen ska bevaras och märkas ut i terrängen och på kartor/ritningar innan arbetena påbörjas. De som arbetar inom området ska informeras om kolningsgroparnas belägenhet.

7. Sökanden ska i samråd med tillsynsmyndigheten utarbeta ett kontrollprogram för vattenverksamheten på sätt Länsstyrelsen har begärt. Programmet ska inges till tillsynsmyndigheten senast en månad innan arbetena påbörjas.

8. Det överläts åt tillsynsmyndigheten att fastställa ytterligare villkor i fråga om försiktighetsmått och skyddsåtgärder avseende arbeten i vattenområde.

9. Uppläggning av överskottsmassor ska ske i samråd med företrädare för Miljönämnden i Bollnäs kommun.

10. Under arbetstiden ska Naturvårdsverkets allmänna råd om riktvärden för buller från byggarbetsplatser innehållas.

11. Sökanden ska i förväg meddela tillsynsmyndigheten om tidpunkten för arbetenas påbörjande och avslutande.

12. Ett kontrollprogram för påverkan på närliggande brunnar ska redovisas till tillsynsmyndigheten minst två månader innan arbetena inleds. Kontrollprogrammet ska omfatta både vattentillgång och vattenkvalitet i brunnarna. Om en brunn sinar till följd av arbetena, ska sökanden förse brunnens ägare med erforderligt vatten på sökandens bekostnad. Uppstår tvist ska frågan hänskjutas till miljödomstolen.

4. Övriga frågor

Arbetstid

Arbetena ska vara utförda inom fem (5) år från det att domen har vunnit laga kraft.

Nuvarande reglering av Voxsjön m.m.

För driften av befintliga Sunnerstaholms kraftverk och för reglering av Voxsjön gäller domar från bl.a. 1926, 1940, 1942 samt 1953.

Enligt Österbygdens Vattendomstols dom 1953-01-10 i mål Ans. D. 23/1942 föreskrevs följande ändring av regleringsbestämmelser som gäller enligt dom meddelad 1942-11-19 i mål Ans. D. 45/1942.

"På grund härav prövar vattendomstolen lagligt förklara att ägaren av Sunnerstaholms kraftverk under nedan angivna villkor icke skall vara pliktig att låta vattenståndet i Voxsjön nedgå lägre än till nedan angivna gränser, nämligen tiden den 1 november -31 mars höjden + 51,54 m, den 1 - den 30 april höjden + 51,54 m den första dagen i månaden med jämn sänkning efter hand till + 51,20 m den sista dagen i månaden, den 1 maj - den 30 september höjden + 51,20 m och den 1 - den 31 oktober höjden + 51,20 m den första dagen i månaden med jämn höjning efter hand till + 51,54 m den sista dagen i månaden med rätt att därvid under tiden den 1 oktober - den 30 april utöva reglering mellan sålunda tillåten övre gräns och höjden + 51,20 m.

I övrigt skall kraftverksägaren vara berättigad och skyldig att tillämpa de föreskrifter angående dammskötseln och vattenframsläppningen som givits i vattendomstolens utslag den 19 november 1942 (Ans. D. 45/1942), dock må för dygns- och veckoreglering vattenståndet sänkas med högst 20 cm under det vattenstånd som av naturen skulle ha varit rådande eller, vid nu medgiven avvikelse därifrån, högst 20 cm under det vattenstånd som föranleddes av ovan angivna bestämmelser."

Vattenhushållningsbestämmelserna som fastställdes har som grund en strävan att efterlikna Voxsjöns naturliga variationer. Med tiden har emellertid förutsättningar för sådan reglering kommit att ändras.

Den bestämmande sektion som fanns vid Voxsjöns utlopp ovanför regleringsdammen har efter medgivet tillstånd till stor del rensats bort av Bollnäs kommun år 2003. Härigenom har förutsättningarna ändrats för Fortums reglering av Voxsjön.

Därtill kan läggas den ändrade attityd som numera gör sig alltmer gällande, nämligen att låga vattenstånd sommartid till förmån för jordbruket inte prioriteras.

Strandnära boende och vattenanknutet friluftsliv bidrar till önskemål om jämna och förhöjda sommarvattenstånd. Samma intressen verkar för att höga vattenstånd bör undvikas.

Sammantaget har kraftverksägaren under en följd av år försökt anpassa regleringen efter nutida önskemål. Som ett resultat av detta ansökte Fortum redan 2007 om tillstånd för ändrad reglering av Voxsjön. Förslaget stötte emellertid på patrull i vissa avseenden. Fortum valde att återkalla ansökan om ändrad reglering. Därefter har reglering så långt möjligt bedrivits enligt de ursprungliga bestämmelserna.

Regleringsdammens utformning fastställdes genom dom 1926. I samband med att dammen byggdes 1942 blev utförandet något förändrat. Vid ombyggnad och modernisering av dammen 1984 förändrades dammen ytterligare. Med anledning härav bör dammen lagligförklaras.

Denna ansökan

De frågeställningar som således är föremål för domstolens prövning är följande.

- Lagligförklaring av regleringsdammen.
- Ansökan om tillstånd att utföra ett omlöp för fisk förbi regleringsdammen med tillhörande minimitappningsföreskrifter.
- Utförande av biotopförbättrande åtgärder och återställning av erosionsskador.
- Tillstånd för idrifttagning av Sunnerstaholms kraftverk med justerat utförande.
- Ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön.

Hydrologi

I målet förekommer hänvisningar till skilda årsserier vad avser vattenföringsstatistik. I den av SWECO utarbetade tekniska beskrivningen (Bilaga A till ansökan) utgås från åren 1951 - 1990, vilket ger följande karaktäristiska värden.

Högsta högvattenföring	425 m ³ /s
Medelhögvattenföring	142 m ³ /s
Medelvattenföring	39 m ³ /s
Medellågvattenföring	10,2 m ³ /s
Lägsta lågvattenföring	2,1 m ³ /s
Hundraårsflödet uppskattas till	ca 420 m ³ /s.

Höjdsystem

I målet angivna höjdnivåer hänför sig till rikets höjdsystem RH 1900. Tidigare har för Sunnerstaholms kraftverk tillämpats ett lokalt höjdsystem med en nollplan på + 24,82 m. När höjder i det lokala systemet anges sker det inom parentes.

Fixpunktsbeskrivning finns i tekniska beskrivningen. Den finns även tidigare ingiven som aktbilaga 186.

Lagligförklaring av regleringsdamm

I den tekniska beskrivningen redovisas hur regleringsdammen ursprungligen var tänkt samt hur den utfördes. Vidare redovisas modernisering som genomfördes 1984, bl.a. med syftet att göra den säkrare vad avser arbetsmiljö samt vad avser tillämpning av vattenhushållningsbestämmelserna. Dammen är en s.k. klass 2-damm vilket innebär att den vid dämningens börja kunna avbörda hundraårsflödet som beräknas motsvara 420 m³/s.

Dammen har idag följande utseende, vilket framgår av ritning 03-03 i teknisk beskrivning, bilaga A till ansökan (aktbilaga 236). Till land anslutande partier har en krönhöjd på +78,82. I övrigt består dammen av följande utskovsöppningar:

- 2 utskov, vardera avstängbart med 5 plana luckor av stål i falsar och gåtar av stål. Luckorna manövreras med flyttbart hydraulspel. Fri bredd $2 \times 5 \times 3,792 = 37,92$ m. Tröskelhöjd $+74,62 (+49,80)$.
- Utskov avstängbart med sektorlucka av stål. Bredd 15 m, tröskelhöjd $+74,22$.
- Utskov avstängbart med 3 plana luckor av stål i falsar och gåtar av stål. Manövrerade med flyttbart hydraulspel. Fri bredd $3 \times 3,8267 = 11,48$ m, tröskelhöjd $+ 74,62 (+ 49.80)$.

Klass II - flödet $420 \text{ m}^3/\text{s}$ beräknas kunna avbördas vid vattenståndet ca $+77,17 (+52,35)$ vid dammen. Motsvarande vattenstånd i Voxsjön beräknas bli $+77,8 (+53,0)$.

För Voxsjöns utlopp är det vid höga vattenföringar inte endast dammen som utgör bestämmande sektion, utan fortfarande även den naturliga förträngning som är belägen ca 400 meter uppströms dammen. Det kan här noteras att genom den planerade förändringen av regleringsbestämmelserna (varom mera nedan) kommer den av kommunen år 2003 utförda rensningen att få avsedd verkan.

Några olägenheter för annan av regleringsdammens utförande är inte kända.

Anläggande av omlöp, minimitappning och biotopförbättrande åtgärder m.m.

Enligt gällande regleringsbestämmelser sker under stora delar av året ingen tappning i älvfåran nedströms regleringsdammen. På en sträcka av ca 1,5 km är Voxnan sedan 70 år betraktad som totalskadad.

I samband med tillåtlighetsprövning av en ny kraftstation för $60 \text{ m}^3/\text{s}$ erbjöd Fortum att släppa en minimitappning om $1,0 \text{ m}^3/\text{s}$ genom regleringsdammen.

Inom ramen för det fortsatta projekteringsarbetet har Fortum valt att tillmötesgå önskemål om en större minimivattenföring. Efter utredning av Hushållningssällskapet, Rådgivning Nord AB, erbjuder Fortum att utföra ett omlöp till höger om regleringsdammen. Tappningen av vatten i älvfåran föreslås ske på av Hushållningssällskapet närmare föreslaget sätt med syftet att underlätta fiskvandring. Utredningen är bilagd miljökonsekvensbeskrivningen som utgör Bilaga B till ansökan. I omlöpet ska alltid rinna $0,95 \text{ m}^3/\text{s}$. Vidare ska genom dammen tappas vatten så att det sammanlagt i fåran rinner minst $3,0 \text{ m}^3/\text{s}$ från och med vårflod, dock senast 16 april - 15 oktober, $1,9 \text{ m}^3/\text{s}$ 16 oktober - 30 november samt $0,95 \text{ m}^3/\text{s}$ 1 december -vårfloden dock senast 15 april.

Omlöpet föreslås bli förlagt i strandområdet till höger omedelbart nedströms regleringsdammen. Omlöpet schaktas ut i jord och får en längd av ca 180 m och en lutning av ca 1,5 – 2 %, Omlöpets intag förläggs i en öppning i dammens högra landfäste med bredden ca 1,3 m och höjden ca 0,8 m. Intaget förses med en automatiskt manövrerad lucka. Första ca 12 m av omlöpet går i en betongkulvert genom dammen och mynnar i en utloppsgrassäng som leder vattnet in i det utgrävda omlöpet. Utloppsgrassängens vattenstånd styr intagets lucka så att den föreskrivna tappningen kan upprätthållas oavsett vattenståndet uppströms dammen. Omlöpets och intagsanordningarnas utformning framgår av ritningarna 03-04 och 03-05 i teknisk beskrivning, bilaga A till ansökan (aktbilaga 236).

I älvfåran nedströms regleringsdammen bör viss återställning ske för att undanröja skador av erosion närmast nedströms dammen. Erosionsskadornas utsträckning redovisas i tekniska beskrivningen på planritning 03-07 i teknisk beskrivning, bilaga A till ansökan (aktbilaga 236). Skadade partier återfylls med stora stenar och block som fixeras med betong etc i erforderlig omfattning.

Samtidigt härmed kan efter förslag från Hushållningssällskapet biotopförbättrande åtgärder vidtas. Hushållningssällskapet gör bedömningen att åtgärderna sammantaget ger goda förutsättningar för en bra strömvattenmiljö i fors och omlöp

med en yta motsvarande ca 2,5 - 3,0 hektar samt att inga definitiva vandringshinder kvarstår.

Idrifttagning av ny kraftstation

Tillstånd finns för att anlägga en ny kraftstation strax intill befintlig maskinstation.

Vid det fortsatta projekteringsarbetet har det visat sig att smärre förändringar av utförandet är lämpligt. Anläggningen kan med fördel utföras mer sammanhållen genom att intag och maskinstation utförs utan en ca 40 meter lång intagstunnel. Utförandet är i huvudsaklig överensstämmelse med byggnadstillståndet och förändring kan inte anses vara till men för något motstående intresse.

Kraftstationens läge och utformning framgår av situationsplan M 1-10-100 och huvudritning K1-30-190, bilaga C till ansökan (aktbilaga 236).

Något hinder mot att meddela tillstånd för idrifttagning kan inte anses föreligga. Frågorna om ändrad reglering, lagligförklaring av dammen samt omlöp m.m. påverkar i egentlig mening inte förutsättningarna för kraftverksdriften. Oavsett utgången av domstolens prövning av nyssnämnda frågeställningar kan kraftverket vara i drift och tillgodogöra vattenkraften mellan Voxsjön och Lenninge kraftverk med nuvarande regleringsförhållanden.

Innan den nya kraftstationen tas i drift stoppas befintlig anläggning. Intaget och turbinkamrarna pluggas och anläggningen med maskinstationsbyggnad tas bort.

Kraftverkets intag förses med ett fingaller som får en lutning av ca 35 % och den fria öppningen mellan järnen blir 18 mm. Däremot finner Fortum inte skäl att därutöver anordna utrustning för avledning av fisk från gallret till plats nedströms kraftverket. Fingallret förses emellertid med flyktväg åt vänster som leder fisk via en sump mot lugnvatten vid sidan om intaget.

Ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön

De gamla, och gällande, regleringsbestämmelserna för Sunnerstaholms kraftverk innebär att Voxsjöns vattenstånd i stor utsträckning ska efterlikna de naturliga förhållandena. Det innebär bl.a. att vid höga flöden hålls vattenståndet högt eftersom den naturliga sjön vid höga flöden magasinerar vatten. För Voxsjön har genom tiderna det trånga utloppet ur sjön varit bestämmande.

År 2003 fick kommunen tillstånd att vidta åtgärder i syfte att öka vattenframsläppningen vid sjöutloppet. Rensningen utfördes men har haft begränsad effekt eftersom gällande regleringsbestämmelser fortsatt inneburit att vatten skulle tappas genom dammen på ett "naturligt" sätt.

Som ovan berörts gör sig inte längre samma intressen gällande som vid tiden när regleringen påbörjades på 1940-talet. Dåvarande jordbruksintressena för torrlagd mark har i allt väsentligt kommit att ersättas med önskemål om något högre vattenstånd sommartid.

Ökad känslighet för översvämningar bidrar även till önskemål om begränsning av extremt höga vattenstånd. Den planerade regleringen medverkar till mindre risk för mycket höga vattenstånd.

Det förslag till regleringsbestämmelser som Fortum begär ska fastställas innebär att de gamla reglernas syfte att upprätthålla det naturliga vattenståndet i Voxsjön frångås. Följande vattenhushållningsbestämmelser föreslås.

Vattenståndet i Voxsjön får på vad dammens skötsel beror fritt regleras mellan dämmningsgränsen + 76,36 m (+ 51,54 m) mätt och sänkingsgränsen + 76,21 m (+ 51,39 m) mätt vid kraftverkets driftpegel.

När dämmningsgränsen i Voxsjön till följd av höga flöden tenderar att överskridas ska nivån vid dammen hållas nära sänkingsgränsen (vattenståndet i Voxsjön bestäms därvid av fallförlusterna uppströms dammen).

Sammantaget bedöms de nya regleringsbestämmelserna innebära mindre vattenståndsfluktuationer.

Fråga om skador av reglering och mark för anläggningar

I utredning av Sweco (Bilaga D till ansökan) redovisas inverkan av föreslagen reglering jämfört med den reglering som gäller sedan gammalt.

Den ursprungliga skaderegleringen gjordes 1953. Det nya förslaget till handhavande av regleringen av Voxsjön innebär inte i något avseende ökad inverkan och skada. Det gäller för såväl mark som för tekniska anordningar.

Några ersättningserbjudanden för regleringspåverkan är således inte aktuella.

Det föreslagna omlöpet kan utföras omedelbart till höger om regleringsdammens utskovsparti. Dammfästet är beläget på fastigheten Y tillhörig Kyrkan.

Återställning av erosionsskador och biotopförbättrande åtgärder utförs inom Fortums fastighet X samt till del på Y.

Miljökonsekvensbeskrivning m.m.

Fortum har utarbetat en miljökonsekvensbeskrivning för ändrade vattenhushållningsbestämmelser m.m. (Bilaga B till ansökan). Den sammanfattande bedömningen är att ändrad reglering samt utförande av omlöp med vattentappning är positiva.

I miljökonsekvensbeskrivningen redovisas genomförda samråd samt framförda synpunkter. Länsstyrelsen, som länge efterfrågat ändrad reglering, har i beslut uttalat att åtgärderna kan antas innebära betydande miljöpåverkan. Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår vidare att föreslagen anpassning av regleringen av Voxsjön inte strider mot fastställda planer eller allmänna planeringssynpunkter.

Föreslaget omlöp och tappningar av vatten anses medverka till förutsättningar att uppnå de kvalitetskrav för vatten som Vattenmyndigheten redovisat.

Villkor och försiktighetsmått

Utförande samt idrifttagning av den nya kraftstationen föranleder inga ytterligare villkor eller försiktighetsmått utöver vad som fastställts i dom.

Den ändrade regleringen av Voxsjön är i sig att betrakta som ökat försiktighetsmått mot bakgrund av att regleringen tar hänsyn till önskemål som framförts under lång tid. Inverkan av regleringen blir mindre än vad som gäller enligt nuvarande tillstånd.

Utförande av omlöp och återskapande av strömvattenbiotop är påtagliga förbättringar jämfört med hittillsvarande förhållanden.

Ytterligare begränsningar av kraftverksdriften är inte skäligen motiverade.

Här följer samtliga villkor som bör gälla för driften av Sunnerstaholms kraftverk.

Om inte annat följer av nedan angivna villkor ska arbetena utföras i huvudsaklig överensstämmelse med ansökan och vad sökanden i övrigt angett eller åtagit sig.

Arbetsföreskrifter

1. Arbeten i vattenområdet ska ske med största försiktighet i syfte att minimera grumlingar och för att minska risken att andra miljöskadliga föroreningar når vattnet. Vattnet från länsdumpning ska renas innan det släpps ut i älven.

2. Under och efter arbetenas genomförande ska stor aktsamhet visas så att spill av olja och andra för miljön skadliga ämnen undviks. Vidare ska vegetabiliska hydrauloljor eller motsvarande miljövänliga sådana användas i maskiner och annan utrustning och uppställning av fordon får inte ske i direkt närhet till vatten.

3. Maskiner som kan komma i kontakt med vatten ska desinficeras före arbetena.

Övriga villkor

4. Utgår och ersätts med villkor 14 nedan.

5. Anläggningen ska utformas på ett sådant sätt att olja som behöver hanteras minimeras.

6. De kolningsgropar som ligger i närheten av den nya stationen ska bevaras och märks ut i terrängen och på kartor/ ritningar innan arbetena påbörjas. De som arbetar inom området ska informeras om kolningsgroparnas belägenhet.

7. Sökanden ska i samråd med tillsynsmyndigheten utarbeta ett kontrollprogram för vattenverksamheten på sätt Länsstyrelsen har begärt. Programmet ska inges till tillsynsmyndigheten senast en månad innan arbetena påbörjas.

8. Det överläts åt tillsynsmyndigheten att fastställa ytterligare villkor i fråga om försiktighetsmått och skyddsåtgärder avseende arbeten i vattenområde.

9. Uppläggning av överskottsmassor ska ske i samråd med företrädare för Miljönämnden i Bollnäs kommun.

10. Under arbetstiden ska Naturvårdsverkets allmänna råd om riktvärden för buller från byggarbetsplatser innehållas.

11. Sökanden ska i förväg meddela tillsynsmyndigheten om tidpunkten för arbetenas påbörjande och avslutande.

12. Ett kontrollprogram för påverkan på närliggande brunnar ska redovisas till tillsynsmyndigheten minst två månader innan arbetena inleds. Kontrollprogrammet ska omfatta både vattentillgång och vattenkvalitet i brunnarna. Om en brunn sinar

till följd av arbetena, ska sökanden förse brunnens ägare med erforderligt vatten på sökandens bekostnad. Uppstår tvist ska frågan hänskjutas till miljödomstolen.

13. Vattenståndet i Voxsjön får på vad dammens skötsel beror fritt regleras mellan dämmningsgränsen + 76,36 m (+ 51,54 m) och sänkningsgränsen + 76,21 m (+ 51,39 m) mätt vid kraftverkets driftpegel.

14. Sökanden ska utföra och driva ett omlöp omedelbart till höger om regleringsdammen samt för fiskens gång tappa vatten enligt följande.

I omlöpet ska alltid tappas minst 0,95 m³/s. Därtill ska för fiskens uppgång genom dammen tappas minst 2,05 m³/s efter vårflod (dock senast från 16 april) till och med 15 oktober samt 0,95 m³/s från 16 oktober till och med 30 november. Senast den 25 april ska genom dammen tappas 4,55 m³/s under 10 dagar med upptrappning under två dagar och nedtrappning under 5 dagar. Omlöpet ska vara färdigställt senast när det nya kraftverket tas i drift.

4. Övriga frågor

Arbetstid

Arbetena ska vara utförda inom fem (5) år från det att domen har vunnit laga kraft.

Tillåtlighet

Tillåtligheten avseende den nya kraftstationen är avgjord.

Ändrade regleringsbestämmelser kan i någon mån anses begränsa nyttan av regleringen för kraftproduktion. Nyttan med ändrade vattenhushållningsbestämmelser är att motstående intressen tillgodoses, men även att skötseln av vattenhushållningen underlättas. Sammantaget bedöms nyttan överstiga olägenheterna och kostnader.

Omlöp för fisk och tappning av vatten i älvfåran kostar årligen mer än 2 MSEK för drift, underhåll och förnyelse samt för produktionsbortfall. Enbart omlöpet kostar 2,2 MSEK att utföra.

Huruvida åtgärderna med omlöp och vattentappningen åstadkommer fördelar och nytta som överväger kostnader och olägenheter kan diskuteras. Fortum är dock berett att utföra och driva omlöpet med föreslagen vattentappning som en skadeförebyggande åtgärd.

Avgifter

Bygdeavgift för kraftverket bör beräknas efter klass I på den installerade effekten 9.050 kW. Effekten vid medelvattenföring är 6.200 kW.

Totala antalet avgiftsenheter är 905.

Motsvarande beräkning får göras för fiskeavgift. Även den bör beräknas efter klass I. Avgift för prövning torde endast kunna avse laglighetsprövning av regleringsdammen. Kostnaderna för de ändringar som utförts kan idag endast översiktligt uppskattas. SWECO gör bedömningen att motsvarande arbeten idag skulle uppgå till ca 6,5 MSEK.

Arbetstid och oförutsedd skada

Arbetstiden för den nya kraftstationen är redan fastställd till fem år.

Tiden för oförutsedd skada bör kunna fastställas till fem år.

Ersättningsfri andel

Den ersättningsfria andelen vid omprövning bör vara en tjugondel.

SAKKUNNIGUTLÅTANDE

Länsstyrelsen i Västernorrland, enheten för Miljöutredningar och fiske, har av domstolen enligt 22 kap. 12 § MB förordnats som sakkunnig att avge utlåtande i ansökningsmålet över den inverkan på det allmänna fiskeintresset som den nya ansökan om ändrade bestämmelser för reglering av Voxsjön kan komma att medföra. Av yttrandet framgår sammanfattningsvis följande.

För att långsiktigt säkra strömvattenanknutna värden i berörd del av Voxnan föreslår Miljöutredningar och fiske en minimitappning till ursprunglig älvfåra (naturfåran i anslutning till regleringsdammen för Sunnerstaholms kraftverk om minst 3 m³/s vintertid (15 oktober-15 april) samt minst 10 m³/s under övrig tid.

De vandringshinder för fisk och annan akvatisk fauna som kraftverk och regleringsdamm hittills har utgjort föreslås delvis undanröjas genom tillkomsten av passager förbi anläggningarna enligt nedan, i avsikt att underlätta upp- och nedströmsvandring i vattendraget. Av minimitappningen ska minst 3 m³/s ständigt ledas förbi regleringsdammen genom ett s. k. omlöp eller på annat sätt, till exempel via ett s. k. inlöp.

För att underlätta passage för nedströmsvandrande fisk förbi det nya Sunnerstaholms kraftverk föreslås att det nya kraftverkets intag förses med snedställda fingaller i kombination med flyktöppningar, erforderlig tappning och avledning till naturfåran. Fungerande avledning för nedströmsvandrande fisk bör i första hand vara i drift under sommartid. Förutsättningarna för alternativa lösningar för passage av anläggningarna bör dock utredas ytterligare innan slutgiltiga förslag förordas. Ansökan bör därför kompletteras i dessa delar.

Om de tekniska förutsättningarna så medger ska framtida faunapassager förses med automatiska fiskräknare för funktionskontroll och uppföljning av genomförda åtgärder.

För uppföljning och optimering av funktion i anordningarna för upp- och nedströmsvandring förbi damm och kraftverk samt minimitappningens fördelning föreslås en prövotid om minst 10 år. Under prövotiden ska det vara möjligt att omfördela tappningen inom ramen för nu föreslagna minimitappningsbestämmelser.

Fiskeavgift enligt 6 kap 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser för vattenverksamhet ska beräknas utifrån det nya kraftverkets sammanlagda effekt och

föreslås utgå med avgiftsklass 1 i det fall föreslagna skyddsåtgärder i övrigt kommer till stånd.

Föreslagna skadeförebyggande åtgärder bedöms sammantaget gynna Voxnans strömvattnekologi långsiktigt och därigenom utgöra ett betydelsefullt incitament för att berörda vattenförekomster ska kunna uppnå uppsatta miljökvalitetsnormer till 2021.

Det tillstånd med villkor, inbegripande skadeförebyggande åtgärder som Mark- och miljödomstolen kan komma att föreskriva för ansökt företag, bör tidsbegränsas till förslagsvis en period om 40 år. Detta så att erfarenheterna från de skadeförebyggande åtgärderna kan tillvaratas och ny nationell och internationell kunskap tillkommen under denna tid, kan utnyttjas för att minska verksamhetens framtida påverkan på vattenanknuten fauna i så stor utsträckning som möjligt.

INKOMNA YTTRANDEN OCH SYNPKUNKTER

Naturvårdsverket har meddelat att det avstår från att lämna synpunkter i ärendet.

Kammarkollegiet har i huvudsak anfört följande.

Kammarkollegiet bestrider att lagligförklaring och tillstånd meddelas i enlighet med sökandens yrkanden och förslag till villkor. Kammarkollegiet yrkar att ansökan i den del som avser regleringen av Voxsjön ska avvisas eftersom ansökan i den delen saknar en miljökonsekvensbeskrivning samt att miljödomstolen förelägger sökanden att inkomma med den utredning som domstolens sakkunniga efterfrågar angående alternativa lösningar för fiskpassage av anläggningarna. Kammarkollegiet yrkar också att mark- och miljödomstolen förordnar om sakkunnigytrande beträffande ansökt reglering och dess påverkan på Voxsjöns status och beslutad miljökvalitetsnorm.

Kammarkollegiet finner att sökandens yrkande i nuläget innehåller dels nytt yrkande om lagligförklaring av dammen, dels ny vattenverksamhet i form av

tillståndspliktiga åtgärder genom grävning i naturfåran för anpassning av den begränsade minimitappning som sökanden föreslår, samt slutligen ny tillståndsprövning av vattenreglering av Voxsjön för avledning av vatten, samtliga dessa åtgärder och verksamhet omfattades inte av ansökan såsom den prövades av Mark- och miljööverdomstolen.

Eftersom mark- och miljödomstolen enligt 5 kap. 3 § miljöbalken ska tillse att åtgärderna och verksamheten i första hand ska klara enligt EU-rätten tvingande krav om icke-försämring och att konsekvenserna av om tillstånd meddelas att verksamheten inte innebär sådana följder att beslutade miljö kvalitetsnormer inte kan efterföljas bör domstolen uppställa höga krav på att utredningarna i målet ställs utom tvivel att målen kommer att uppnås.

Miljökonsekvensbeskrivningen ska sålunda innehåll en beskrivning av konsekvenserna för den beslutande miljö kvalitetsnormen för Voxsjön, Särskilt hur den föreslagna regleringen av sjön kommer att påverka de olika parametrarna i statusklassningen för beslutad norm. Markägarnas intressen torde inte ligga i förgrunden vid en ny tillståndsprövning av sjöns reglering för vattenkraftsändamål. Det vore minst sagt olyckligt om mark- och miljödomstolen meddelar ett tillstånd som innebär att normen inte kommer att efterföljas, med risk för sökanden att tillståndet behöver återkallas eller omprövas redan 2015. Detta bör undvikas av mark- och miljödomstolen genom att utredning inhämtas genom domstolens försorg.

Kammarkollegiet finner sammantaget att behovet av klargöranden om regleringens effekter i ovan nämnda frågor behöver mark- och miljödomstolen hjälp av sakkunnigas bedömningar, eftersom sökanden vägrar att utföra några sådana.

Havs- och vattenmyndigheten har i huvudsak anfört följande.

Myndigheten medger ansökan om av myndigheten angivna krav uppfylls. Havs- och vattenmyndigheten delar i allt väsentligt Länsstyrelsen i Västernorrlands

bedömningar i sakkunnigutlåtandet. Havs- och vattenmyndigheten vill särskilt förtydliga synen på lämplig minimitappning i naturfåran. Av nu erhållna bilder från provtappningarna, och sakkunnigutlåtandet, framgår det att vid högre flöden än $3 \text{ m}^3/\text{s}$, vid ca $10 \text{ m}^3/\text{s}$, så tillkom arealer med grunda habitat lämpliga för yngre stadier av strömlevande fisk och variationen hos strömbiotopen ökade.

Förutsättningarna för större fisk att vandra bedöms då också förbättras. Det bedöms därför finnas ekologiska skäl att fastställa en minimitappning på $10 \text{ m}^3/\text{s}$. Vintertid bedöms flödet kunna sänkas till $3 \text{ m}^3/\text{s}$ utan någon omfattande ekologisk skada.

Öringen bedöms komma igång med leken i början på oktober. Harren leker från mitten på april till och med maj månad. Det kan därför enligt Havs- och vattenmyndigheten finnas skäl att minskningen till $3 \text{ m}^3/\text{s}$ sker redan 15 oktober och varar till t.o.m. den 15 april. På så sätt blir de hydrauliska förutsättningarna relativt stabila från lek till dess att ynglen kläcks fram och man riskerar inte att vattenstånd och hydraulik förändras hastigt strax efter att öringen lekt i början på oktober. Det bör finnas utrymme för tillsynsmyndigheten, att för natur- och fiskevårdens bästa, inom ramen för domen, fördela flödet på annat sätt om utredningar visar på ett sådant behov.

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att en mindre del (upp emot ca $1 \text{ m}^3/\text{s}$) av de $10 \text{ m}^3/\text{s}$ som bör gå i naturfåran, skulle kunna nyttjas för någon form av fiskavledningsanordning i anslutning till installerat fingaller, så att fisk som vill vandra nedströms ges denna möjlighet. Havs- och vattenmyndigheten bedömer sammantaget att det är mycket angeläget att en fiskväg/faunapassage och fiskavledningsanordning kommer till stånd vid Sunnerstaholm.

Havs- och vattenmyndigheten vill reservera sig mot att förutsättningarna för sportfiske i naturfåran (jfr s. 5 st 5 i sakkunnigutlåtandet) ska ha nämnvärd betydelse för slutligt fastställande av minimitappningsbestämmelserna. Fokus bör enligt Havs- och vattenmyndigheten i detta fall vara att återställa en god ekologisk funktion och goda vandringsmöjligheter för fisk och annan fauna i naturfåran och förbi dammen.

Det bör införas ett villkor som tillser att vattennivån i den strömsatta delen nedströms kraftverket inte får sänkas av snabbare än 13 cm per timme.

Havs- och vattenmyndigheten föreslår följande övriga villkor.

1. Inga grumlande arbeten får ske vid dammen uppströms naturfåran under tiden för harrlek, öringlek och tiden då öring- och harr-rom kan tänkas finnas nedgrävda i gruset, d.v.s. 15 september-15 juni.
2. Grumling ska minimeras.
3. Åtgärder ska vidtas för att undvika torrläggning av älven, inklusive naturfåran.
4. Fingrindar (15 mm spaltvidd) ska installeras uppströms intaget till turbinerna.
5. En väl fungerande fiskväg/faunapassage och fiskavledningsanordning ska anläggas.
6. Ett kontrollprogram ska framtas i samverkan med länsstyrelsen. Kontrollprogrammet ska bland annat innefatta kontroll av faunapassagens och fiskavledningsanordningens funktion samt förekommande flöden i faunapassage, fiskavledningsanordning och naturfåra.
7. Sakkunniga inom ekologi, fiskevård och hydraulik ska medverka i det slutliga utförandet av åtgärderna.

Om villkoren uppfylls är kravet på god ekologisk status i älven uppfyllt.

Länsstyrelsen i Gävleborg har sammanfattningsvis anfört följande.

Länsstyrelsen tillstyrker en lagligförklaring av regleringsdammen under förutsättning att lagligförklaringen förenas med nedan angivna villkor om fiskväg minimitappning och kontroll samt att MKB:n kompletteras i enlighet med vad som anges längre ned.

Villkor för lagligförklaring

En minimivattenföring på 3,0 m³/s ska alltid släppas i Voxnans naturliga fåra under okt - april och på 7,0 m³/s under maj – sept.

Om tillrinningen till Voxsjöns utlopp vid något tillfälle skulle vara lägre än vad som anges ovan ska istället aktuell tillrinning släppas i Voxnans naturliga fåra. Av minimivattenföringen ska erforderligt flöde släppas i fiskvägen och resterande flöde tappas genom dammens utskov. Tappning av minimivattenföringen genom dammens utskov ska utföras på ett sätt som gynnar fiskvandring och ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Under våren samt under hösten ska ett högflöde släppas fram i den naturliga fåran. Högflödet ska släppas i minst 14 dagar under våren och 14 dagar under hösten och uppgå till minst 25 m³/s.

Sökande ska anlägga en fiskväg/faunapassage förbi regleringsdammen. Fiskvägen ska utformas som ett omlöp i huvudsak överstämmande med vad som angivits ansökningshandlingarna. Detaljutformning av fiskvägen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten. Fiskvägen ska vara i drift senast vid arbetstidens utgång och för framtiden ansvarar sökande för fiskvägens underhåll och funktion.

För kontroll av vandringsmöjlighet i fiskvägen ska en fiskräknare installeras.

För kontroll av de vattenhushållningsbestämmelser som fastställs avseende reglering av Voxsjön och tappning av minimivattenföring förbi regleringsdammen yrkar länsstyrelsen på att sökande i samråd med tillsynsmyndigheten ska sätta ut peglar och annan mätutrustning som möjliggör för såväl tillsynsmyndigheten som berörd allmänhet att kunna kontrollera att vattenhushållningsbestämmelserna följs.-

För uppföljning av fisk/faunapassage förbi regleringsdammen såväl uppströms som nedströms samt uppföljning av hur den ekologiska statusen utvecklas i den naturliga

älvfåran ska sökande upprätta ett kontrollprogram innehållande återkommande räkning av upp- och nedvandrande fisk, elfisken, biotopkarteringar och bottenfaunaundersökningar. Kontrollprogrammet ska upprättas i samråd med Bollnäs kommun, fiskevårdsområdesföreningen och länsstyrelsen. Kontrollprogrammet ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att detta tillstånd/lagligförklaring vunnit laga kraft. Det överläts åt tillsynsmyndigheten att om det behövs besluta om kontroll och kompletterande åtgärder rörande fiskvandring och biotopåtgärder. Om parterna inte kan komma överens får frågan om kompletterande åtgärder hänskjutas till Mark- och miljödomstolen.

Länsstyrelsen tillstyrker även att tillstånd ges för att anlägga ett omlöp för fisk och andra vattenlevande arter. Länsstyrelsen anser dock att minimitappningsföreskrifter m.m. ska föreskrivas som villkor för lagligförklaring av regleringsdammen.

Länsstyrelsen har inget att erinra mot att erosionskador lagas under förutsättning att det sker på ett sätt som inte annat än försumbart påverkar möjligheten för fiskvandring och älvfårans ström- och bottenförhållanden. Länsstyrelsen anser att beslut om biotopförbättrande åtgärder i den naturliga älvfåran bör anstå till dess minimivattenföringen fastställts och ytterligare inventering av älvfåran har utförts.

Länsstyrelsen yrkar att tillstånd för idrifttagning av nytt kraftverk ska vara avhängigt att regleringsdammen vid vilken vattenreglering ska bedrivas till förmån för det nya kraftverket lagligförklaras och förenas med de villkor som länsstyrelsen yrkat på ovan. Om så sker har länsstyrelsen inget att erinra mot att tillstånd medges för drift av det nya kraftverket.

Länsstyrelsen anser att de föreslagna regleringsbestämmelserna för Voxsjön är positiva ur flera aspekter, men att det kan finnas vissa tveksamheter ur

ekologisk synpunkt och inverkan på miljökvalitetsnormen "god ekologisk status" för Voxsjön.

Länsstyrelsen anser därför att MKB:n behöver kompletteras för att bättre belysa vilka de ekologiska effekterna kan bli för Voxsjön med de av sökande föreslagna ändrade regleringsbestämmelserna. Först därefter kan enligt länsstyrelsens uppfattning beslut fattas om ändrade regleringsbestämmelser.

Kompletteringar

Länsstyrelsen anser att miljökonsekvensbeskrivningen behöver kompletteras med nedan angivna punkter.

-MKB:n saknar en tillfredsställande redovisning för hur verksamheten kommer att påverka miljötillståndet i av verksamheten berörda vattenförekomster uppströms och nedströms den i ansökan benämnda "torrfåran" och därmed möjligheten att nå god ekologisk status vilken är den föreskrivna miljökvalitetsnormen (MKN) för vattenförekomsterna. De vattenförekomster som berörs är dels den naturliga älvfåran nedströms regleringsdammen (finns dock någorlunda väl beskriven i MKB:n), dels de vattenförekomster som ligger uppströms respektive nedströms kraftverket och som kan påverkas av möjligheten till vandring för fisk och andra organismer förbi kraftverket. Hur förändring av flöden såväl uppströms som nedströms som avviker från de naturliga påverkar ekologin och MKN behöver utvecklas särskilt för vattenförekomster uppströms regleringsdammen.

- Påverkan på ekologin och miljökvalitetsnormen "god ekologisk status 2021" för Voxsjön till följd av föreslagna regleringsbestämmelser för sjön

- Utvecklad redogörelse för hur nedströmsvandrande fisk ska kunna hitta/lockas till fiskvägen och inte hamna vid intaget till kraftstationen där normalt större delen av älvens flöde går.

För lagligförklaring av dammen ska MKB:n redovisa grunden för dammens klassificering rörande dammsäkerhet, där det anges att dammen har

konsekvensklass II. Vilka grunder bygger denna klassning på och hur är dammens säkerhet idag och vilket eventuellt behov finns av dammsäkerhetskörande åtgärder?

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen ser positivt på att bolaget nu ansöker om lagligförklaring av dammen och anser att en lagligförklaring kan tillstyrkas under förutsättning lagligförklaringen förenas med villkor som medför att skada och olägenhet på miljön till följd av dammen och dess reglering begränsas, Enligt 17 § fjärde stycket i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken får en lagligförklaring förenas med villkor. Länsstyrelsen anser att det är rimligt att lagligförklaringen förenas med villkor om fiskväg och minimitappning m.m. Det är vidare genom reglering av dammen som tappningen av vatten till den naturliga älvfåran styrs och det är det vandringshinder som regleringsdammen utgör som ska åtgärder genom en fiskväg/omlöp.

Den av sökanden föreslagna minitappningen tillsammans med föreslagna biotopåtgärder kommer enligt länsstyrelsens bedömning att skapa en mindre "åfåra" i den naturliga älvfåran. Länsstyrelsen anser att minitappningen ska vara så pass stor att det finns förutsättningar för en levande älvsträcka till gagn för såväl för den biologiska mångfalden och fisket som för möjligheten till turism- och friluftsliv i området. Förutom att det är nödvändigt hur ekologisk synpunkt med en tillräcklig minimivattenföring så innebär den av länsstyrelsen föreslagna tappningen en stor skillnad rent estetiskt till förmån för dem som vistas efter älven. Ljusnans dalgång är av riksintresse för friluftsliv och naturliga älvfåran nedströms regleringsdammen ligger inte långt ifrån detta riksintresse. Länsstyrelsen anser därför att en så pass lång älvsträcka i Ljusnans största biflöde självklart också är av stort intresse för friluftslivet.

Vid länsstyrelsens bedömning av avvägningen mellan nyttan av en minimitappning och kostnaderna för denna i form av utebliven kraftproduktion har myndigheten bedömt att det inte är rimligt att kräva MLQ (ca 10,7 m³/s) i vattendraget som minimivattenföring. Provtappningarna som utfördes i omprövningsprojektet visar

att större delen av älvfåran fylls ut vid lägre vattenföringar. Länsstyrelsens bedömning är att ett sommarvattenflöde på 7,0 m³/s och ett vintervattenflöde på 3,0 m³/s är en rimlig avvägning av kostnader och nytta. Dessa flöden ger möjlighet till en numera ovanligt förekommande naturlig levande strömbottenfauna och goda förutsättningar för skyddsvärda arter som t.ex. harr, öring, flodpärlmussla, utter och strömstare.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att följa upp hur den naturliga älvfåran nedströms regleringsdammen utvecklas till följd av vidtagna åtgärder i form av fiskväg och minimitappning m.m. Om kontrollen visar på att t ex fiskvägen inte fungerar på avsett bör tillsynsmyndigheten ges möjlighet att besluta om justeringar och kompletterande åtgärder av mindre format.

Regleringsbestämmelser för Voxsjön har varit föremål för flera diskussioner mellan länsstyrelsen, sökande och boende kring sjön de senaste åren. Länsstyrelsen anser att de äldre bestämmelserna som syftade till att efterlikna naturliga förhållanden nu är inaktuella på grund av de två större förändringar som skett sedan nu gällande vattenhushållningsbestämmelserna fastställdes. Dels är den s.k. Mårtenshöljan överdämd av Lenninge kraftverk och dels är klacken uppströms regleringsdammen i Sunnerstaholm borttagen för att minska översvämningar runt Voxsjön vid höga flöden.

Länsstyrelsen anser att de nu föreslagna regleringsbestämmelserna med dämmningsgräns på +51,54 m och en sänkningsgräns på +51,39 m i det lokala höjdsystemet som gäller för hela året är positivt ur flera aspekter.

Fasta nivåer gynnar både bolaget, närboende runt sjön och tillsynsmyndighetens kontroll. En minskning av regleringsamplituden från 20 till 15 cm sommartid är också positiv för bland annat friluftslivet och påverkan på stränderna runt sjön.

Det är dock inte utrett vilka ekologiska effekter de nu föreslagna regleringsbestämmelserna för Voxsjön får jämfört med den nuvarande mer

"naturliga" regleringen av vattenståndet i sjön. Detta gäller till exempel de översvämningsskogar som finns uppströms Sunnerstaholm. Vilken inverkan de föreslagna regleringsbestämmelserna får på möjligheten att uppnå god ekologisk status som är miljö kvalitetsnormen som ska uppnås för vattenförekomsten Voxsjön, är en annan aspekt att ta hänsyn till. Länsstyrelsen anser därför att MKB:n behöver kompletteras på dessa punkter innan beslut kan fattas om nya regleringsbestämmelser för Voxsjön.

Bollnäs kommun har i huvudsak anfört följande.

Bollnäs kommun delar i huvudsak de synpunkter och krav som framförts av Länsstyrelsen Västernorrland i sakkunnigyttrandet, Havs- och vattenmyndigheten och Länsstyrelsen Gävleborg.

Miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller inte kraven i 6 kap. 7 § miljöbalken. Detta gäller bland annat relevanta aspekter på statusen på vattenförekomsterna liksom inverkan på fastställd norm god ekologisk status, som ska uppnås senast år 2021. Det yrkas dessutom tillstånd till flera åtgärder, vars effekter inte belysts i miljökonsekvensbeskrivningen. Bristerna är av sådan art och omfattning att ansökan inte kan prövas i förevarande skick. En sådan väsentlig brist är att i vattendraget förekommande fiskarter inte redovisas.

Det framgår inte hur verksamheten kommer att påverka vattendraget, vare sig uppströms eller nedströms damm och torrfåra. Därmed saknas också en redovisning av förhållandena såvitt avser miljö kvalitetsnormen för vattendraget. Detta avser även ekologisk påverkan.

Inte heller framgår den närmare utformningen av fiskvägen/faunapassagen och/eller dess funktion; till exempel avseende funktionen för nedströmsvandrande arter. Det är av väsentlig betydelse att utförandet i största möjliga utsträckning motsvarar naturliga förhållanden.

Utredning saknas vidare avseende vilka områden som berörs av de nya vattenhushållningsbestämmelserna för Voxsjön och vilka områden som innehåller erosionskänsliga jordarter. Upprättad MKB bör kompletteras med en utredning avseende jorderosion och försumpningsproblematik rörande jordbruksmarken samt eventuell påverkan på möjligheten att framföra jordbruksmaskiner. Utredning avseende effekterna på strandzoner saknas. Det finns inte någonting som anger att situationen efter det nya tillståndet skulle innebära en mera stabil vattennivå. Tvärtom medför ett bifall till ansökan att det kan komma att ske frekventa variationer i vattenståndet, En negativ påverkan kommer att ske såväl på Voxsjön som på outbyggda sträckor uppströms.

Bollnäs kommun ifrågasätter huruvida sökandens talan, såvitt avser ändrad lokalisering av kraftverket kan upptas till prövning i denna ordning.

Kommunen medger yrkandet om lagligförklaring av dammen endast under förutsättning att lagligförklaringen förenas med villkor om fiskväg/faunapassage och yrkad minimitappning. När det gäller utformning, provotid, kontrollprogram, fiskräknare m.m. överensstämmer kommunens uppfattning väl med vad som anförts i sakkunnigyttrandet liksom av Länsstyrelsen Gävleborg. Sökandens riskklassning av dammen ifrågasätts. Dammen har klassificerats i riskkonsekvensklass II och kommunen har ifrågasatt om inte korrekt klassificering är 1B. Dammsäkerheten utgör en mycket viktig del av laglighetsprövningen. Det framgår inte hur nedströms liggande områden påverkas av en ökad avbördning enligt ansökan. Lenninge kraftverksdamm har en betydligt lägre avbördningsförmåga. Effekterna nedströms måste redovisas.

De ekologiska effekterna av yrkandet om nya regleringsbestämmelser har inte redovisats. Stark oro finns bland boende runt Voxsjön angående vattenhushållningen. Inverkan av olika nivåer har inte redovisats och kommunen vidhåller att digitala webbaserade peglar måste uppsättas på olika nivåer så att det blir möjligt att iaktta och bedöma effekterna. Resultatet av sådana utredningar måste

redovisas. Bollnäs kommun ställer sig i denna fråga bakom de önskemål avseende regleringsbestämmelser och vattennivåer, som de boende runt Voxsjön redovisar.

För nedströmsvandrande fisk är föreslagna snedställda fingaller i kombination med flyktöppningar sannolikt ett fungerande alternativ. Det kan även finnas andra konstruktioner, men det väsentliga är att minimera påverkan på nedströmsspasserande fisk. En fungerande avledning för nedströmsspasserande fisk måste därför tillskapas. Av sökanden nu ingiven utredning avseende kostnad-nytta för en avledning framgår att en sådan sannolikt skulle medföra minskade förluster av såväl mindre, som större fisk. Trots detta anses investeringen alltför kostsam och frågan hänvisas till en framtida omprövning. Detta är inte godtagbart. Avsikten med en förbipassage och en minimitappning är att återskapa möjligheter till vandring i vattendraget. För att dessa åtgärder ska få önskad effekt måste även fiskens nedströmsspassage möjliggöras och underlättas. Nedströmsspassagen är en oerhört riskfylld del i reglerade vattendrag och just denna måste på bästa sätt säkerställas. Det torde kunna sägas att förekomsten av vandrande fisk till väsentlig del är avhängig av en fungerande nedströmsspassage.

Bollnäs kommun var närvarande vid de provtappningar som genomfördes år 2004. Kommunen har utifrån dessa bedömt att av kommunen yrkad minimitappning erfordras för att fiskväg och minimitappning skall få avsedd effekt. Yrkandet överensstämmer väl med vad som framgår av förarbetena avseende normal storlek på minimitappning, vilken i sin tur grundas på bedömningar byggda på erfarenheter från naturen. I andra sammanhang, t.ex. Elforskprogrammet, tillämpas denna minimitappning; d.v.s. MLQ, vilket här är drygt 10 m³/s. Sakkunnigutlåtandet anger i allt väsentligt samma uppfattning som kommunen och kommunen ansluter sig därför till den sakkunniges förslag vad gäller tappningen vintertid. Bilderna från provtappningen visar med önskvärd tydlighet att den minimitappning som föreslås av sökanden långt ifrån är tillfyllest.

Bollnäs kommun motsätter sig att fri reglering tillåts av Voxsjön. Kommunen anser att årsreglering bör tillämpas. Vidare framgår det inte av handlingarna hur en

korttidsreglering kommer att bedrivas. Sökanden bör ange hur regleringen kommer att ske över året. Strömförhållanden kan komma att ändras och även detta bör utredas. Överhuvudtaget kan Voxsjön och strandnära områden komma att påverkas på ett sätt som inte har utretts. Kommunen ansluter sig i övrigt, i denna fråga, till uppfattningen hos boende runt Voxsjön. Kommunen utgår ifrån att de, som på ett negativt sätt drabbas av vattenhushållningsbestämmelserna, erhåller kompensation. Bollnäs kommun yrkar att det anbringas webbaserade digitala peglar vid olika platser runt Voxsjön samt vid dammen. Detta ger allmänhet och omkringboende möjlighet att kontrollera vattennivån, vilket annars inte kan ske.

Bollnäs kommun yrkar slutligen att lagligförklaring och tillstånd förenas med följande villkor och föreskrifter.

- Kommunen anser att det inte skall förordnas om en rätt att fritt reglera sjön. Det bör i dom förordnas om en begränsning i rätten att förändra vattennivån.
- Vidare skall i domen förordnas om minimitappning. Denna skall sommartid uppgå till 10 m³/s och vintertid till minst 3 m³/s. Det bör även föreskrivas det efter vintervattenperioden skall släppas en s.k. vårflodsstöt för att sedan avtrappa tappningen till sommarflöde. Det bör även under oktober månad ske en avtrappning från sommartappning till vintertappning. I dessa delar ansluter sig kommunen till Länsstyrelsen Västernorrlands liksom Länsstyrelsen Gävleborgs uppfattning.
- En fiskväg/faunapassage skall anordnas förbi dammen, Denna fiskväg skall öppethållas året runt. Fiskvägen skall vara fullt funktionsduglig för de fiskarter, som finns i vattendraget och medföra att dammen inte utgör ett tekniskt vandringshinder. Vad gäller utformningen hänvisas till det ovan anförda samt till inkommet sakkunnigutlåtande och yttranden. Yrkandet inkluderar erforderliga åtgärder, som avledare för nedströmspassage m.m. Kommunen ansluter sig till sakkunnigytttrandets förslag avseende en 10 år lång provotid för utvärdering och uppföljning.

- Bollnäs kommun yrkar att sökanden under en period av minst tio (10) år från det att kraftverket tagits i drift förpliktas utplantera yngel av öring och harr i en sådan omfattning att dessa arter kan återetableras.
- Bollnäs kommun gör gällande att tid för anspråk p.g.a. oförutsedda skador skall fastställas till minst 10 år efter arbetstidens utgång.
- Såvitt gäller avgifter, bygdeavgift respektive fiskeavgifter, har kommunen den uppfattningen att sökandens beräkning kan ifrågasättas. Detta gäller bl.a. den ökade effekten och placeringen i klass 1, vilket inte torde vara korrekt placering. Verksamheten torde placeras i klass 3 eller möjligen i klass 2. Kommunen förutsätter att Kammarkollegiet inkommer med yttrande avseende bl.a. avgiftsfrågan och förbehåller sig rätten att utveckla sin inställning avseende avgifter efter delfående av Kammarkollegiets yttrande.
- Bollnäs kommun bestrider yrkandet om verkställighetsförordnande.

Ovanåkers kommun, Miljö- och byggkontoret har anfört följande.

Ovanåkers kommun anser sig berörd av ärendet vad gäller ev påverkan på Runemo strömmar med anledning av den ökade kapaciteten för det nya kraftverket och nya vattenhushållningsbestämmelser, samt vikten av att en väl fungerande fiskväg/faunapassage och minimitappning kommer till stånd.

Miljökonsekvensbeskrivningen bör kompletteras med hur flöden i Voxnan uppströms dammen i Sunnerstaholm kommer att påverkas i och med den nya vattenregleringen. Påverkan på hela sträckan mellan återregleringsdammen i Runemo och ned till Voxsjön bör redovisas. Beskrivningen bör redovisa kommande totala påverkan och inte enbart förändring i relation till nuvarande vattendom. I nu gällande översiktsplan ÖP 2000, har kommunen, riksintresset för vattenkraft till trots, tydligt redovisat viljeinriktningen att Runemo strömmar skall prioriteras för naturvården, fisket och friluftslivets intressen. Det är därför av största vikt att förutsättningarna för dessa intressen inte påverkas negativt av kommande vattenregleringsdom.

Fiskväg och meningsfull minimitappning i torrfåran nedströms regleringsdammen är en angelägenhet för invånare och turismnäring längs hela Voxnan. Vattendraget skall ses som en helhet från källsjöarna ned till inloppet i Ljusnan. Alla delåtgärder är viktiga för att på sikt skapa möjlighet för fri fiskvandring i Voxnan upp till Hylströmmen som är ett naturligt vandringshinder. I samband med kommande nybyggnation av kraftverket måste det vara självklart att i möjligaste mån återskapa delar av den miljö som inte prioriterades när de tidigare vattendomarna fastställdes på fyrtio- och femtitalet.

Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund har i huvudsak anfört följande.

Sportfiskarna anser att den nya kraftstationen vid Sunnerstaholm är att betrakta som en ny anläggning. Därför måste också prövningen ske utifrån miljöbalken och dagens miljökrav.

Sportfiskarna yrkar att en lagligförklaring av dammen förenas med villkor om omlöp samt att torrfåran förses med en tappning som minst motsvarar medellågwaterföring och som möjliggör uppfyllandet av aktuella miljö kvalitetsnormer.

MKB:n är inte tillfredsställande och möter inte miljöbalkens krav. Exempelvis har man inte klargjort hur förhållandena uppströms Voxsjön kommer att påverkas av projektet. Sportfiskarna bedömer att stora skador på det biologiska livet och sportfisket kan ske uppströms Voxsjön till följd av föreslagna regleringar.

Sportfiskarna anser att ansökan ska avvisas då miljökonsekvensbeskrivningen är otillräcklig. Om tillstånd meddelas bör tillståndet tidsbegränsas till 40 år med hänvisning till teknikutveckling och klimatförändringar. Frågan om möjlighet till nedströmsvandring vid kraftverket måste regleras i tillståndet. Det bör även införas ett villkor som förhindrar att vattenytan nedströms kraftverket sänks snabbare än 13 cm per timme. Villkoret för omlöpet vid regleringsdammen bör kompletteras med ett utredningsvillkor för dess funktion.

Sökanden har planerat att utföra omlöp för fisk och annat liv i vattendraget. En fiskväg/faunapassage vid Sunnerstaholms kraftverk ser Sportfiskarna som högst välkommet och helt nödvändigt för att uppnå miljöbalkens krav, miljömålet Levande sjöar och vattendrag och EU:s vattendirektiv. Fisken behöver inte bara komma upp, den måste även få möjlighet att vandra ner igen. Sportfiskarna finner, i första hand, att flyktvägar med avledningsanordning för transport nedströms kraftverket för all typ av fisk ska finnas vid intaget till kraftstationen enligt Länsstyrelsens förslag. En sådan anordning överensstämmer med bästa tillgängliga teknik. Ett minimikrav, i andra hand, är att fisk ska avledas till en sump från vilken nedströms transport kan ske utan olägenhet för fisken.

I det fall att en sump väljs som teknisk lösning menar Sportfiskarna att ett latent villkor som föreskriver att tillsynmyndigheten vid senare tillfälle kan förelägga verksamhetsutövaren att uppföra en passage genom en ny fåra med viss minimitappning ska föreskrivas.

Den minimitappning som sökanden föreslår i torrfåran är enligt Sportfiskarnas bedömning långt ifrån tillräcklig för att skapa ett ekologiskt friskt och hållbart vattendrag. Minimitappningen på årsbasis måste vara minst lika med medellågvattenföring i vattendraget. Fiskeriverket har tidigare gjort provtappningar, vilka ledde till att myndigheten bedömde att en tappning på 10 m³/s återskapar förhållandevis goda livsbetingelser för strömlevande fisk i huvudfåran och att denna vattenmängd i stort sett motsvarar vattendragets medellågvattenföring enligt SMHI. Det enligt sökanden föreslagna flödet långt under lägsta lågvattenföring är helt oacceptabelt ur biologisk synpunkt.

Bollnäs fiskevårdsförening och **Bollnäs Norra fiskevårdsområde** har i huvudsak anfört följande.

Havs- och Vattenmyndigheten, Bollnäs kommun, Kammarkollegiet mfl har tidigare ställt krav på att det i den gamla torrfåran skall tappas minst 3 m³/sek. Bollnäs fvf och fvo biträder denna uppfattning. 3 m³/sek vintertid (15 sept-15 maj) och 10 m³

per sek 15 maj-15 sept behövs enligt vår uppfattning för att uppnå en ekologiskt fungerande älvsträcka och en fungerande vandringsväg för fisken på berörd sträcka.

Fiskevårdsföreningen ser det som viktigt ur miljösynpunkt att vattennivån i Voxsjön varierar så lite som möjligt.

Vattenföringen i Sörängs- och Runemoströmmarna är redan idag kraftigt påverkad av korttidsreglering. Korttidsregleringen är katastrofal för växt- och djurlivet i strömmarna. Vi kräver att Fortum kompletterar sin ansökan med en acceptabel modell hur man kan skapa en jämn vattenföring i Sörängsströmmarna och att denna skall ingå i domen. Regleringen påverkar även vattennivån i Voxsjön som förändras snabbt upp och ned. För att uppnå god ekologisk potential längs den här sträckan av Voxnan anser vi att man från Miljödomstolen måste se till helheten. Detta gäller hela älvsträckan från Varpen till dammen i Runemo i första hand.

Sammanfattningsvis anser vi att våra krav är en förutsättning för att ansökt verksamhet skall tillåtas.

Älvräddarnas samorganisation har i huvudsak anfört följande.

Älvräddarna menar att sökanden inte på ett godtagbart sätt visat att den miljö kvalitetsnorm som beslutats av Bottenhavets vattenmyndighet kommer att nås, inte heller är det med tydlighet fastställt att icke-försämringskravet uppfylls. Vi hänvisar här till MMÖD:s utslag i Ladvattenån, M 568-11. Omständigheterna är principiellt lika, vi har en vattenförekomst som ska uppnå en högre klassning senast år 2021 än vad den har idag. Älvräddarna menar att sökande i förevarande fall inte heller här har visat en miljökonsekvensbeskrivning som uppfyller kraven i 6 kap. 7 § andra stycket 2 och därför ska ansökan avvisas alternativt avslås.

Älvräddarna kan också konstatera att sökanden inte visat att miljö kvalitetsnormen för vattenförekomsten uppnås med de flöden och de tekniska lösningar som

presenteras i fiskvägsprojektet, varför i första hand ansökan ska avvisas alternativt avslås.

Vad vi kan konstatera är att sökanden utan motivering säger sig inte godta 15 mm spaltvidd på intagsgaller, inte heller avledningsanordning. Enligt 2 kap. 3 § MB ska bästa möjliga teknik användas och just smal vidd på intagsgaller och avledningsanordningar är exempel på sådant.

Eftersom sökande inte godtar förslagen från remissinstanser om spaltvidd och avledningsanordningar yrkar Älvräddarna på avslag alternativt avvisning även på dessa grunder.

Enligt författningskommentarerna till miljöbalkspropositionen 1997/98:45 anges för 11 kap. 8 § följande, Älvräddarnas markering: "För att skydda fisket skall vidare vatten släppas fram. Minimivattenföringen bör hållas så hög som möjligt. Det bör eftersträvas att så mycket vatten släpps fram som motsvarar den naturliga lågvattenföringen." I förevarande mål är detta 10 m³/s vilket alltså Älvräddarna anser är ett lämpligt minsta flöde att utgå ifrån i projekteringen av fiskvägen. Inte heller i denna del har sökande godtagit remissinstansernas yrkande på MLQ som minimitappning. Av det skälet yrkar Älvräddarna att ansökan avvisas alternativt avslås.

Om domstolen bedömer att ansökan inte ska avvisas alternativt avslås yrkar Älvräddarna följande:

- I första hand ett utökat utredningsmaterial från sökandes sida i enlighet med vad Älvräddarna skriver ovan om miljökonsekvensbeskrivningens brister m.m.
- Avledningsanordningar enligt förslag från sakkunniga.
- Spaltvidd på max 15 mm i intagsgaller.
- Samtliga åtgärder ska sättas på provotid under minst 10 år med möjlighet till förlängning. Det som ska prövas, med utgångspunkt från ett totalt flöde att fördela mellan nuvarande torråra och omlöp på minst 10 m³/s, är fiskvägens

funktion med avseende på lyckad upp- och nedströms vandring där kravet bör sättas till 95 % effektivitet.

- Verkställighetstillstånd innan domen vunnit laga kraft ska inte medges.
- Domslutet och dess villkor ska vara tidsbegränsade till 40 år för att medge att framtida forskningsframsteg vad gäller vattenkraftens påverkan på miljö och de skyddsåtgärder som därför kan behövas får genomslag.

Advokat P L har som ombud för ägaren av fastigheterna Z och Xx anfört i huvudsak följande. Fortums yrkanden vad avser ändrade regleringsbestämmelser bestrids på föreliggande material. De föreslagna nya regleringsbestämmelserna, med ett förhöjt vattenstånd i Voxsjön med mellan 0,0 – 0,34 meter under sommartid medför översvämmade och försumpningsskadade arealer vilket drabbar markägare vid regleringsmagasinet. Mot angiven bakgrund är det minst sagt anmärkningsvärt att Fortum anför att det nu lovsökta handhavandet av regleringen av Voxsjön inte i något avseende skulle innebära ökad inverkan och skada för kringliggande mark och, som en konsekvens härav, att några ersättningserbjudanden för regleringspåverkan inte är aktuella.

Advokat L har vidare efterfrågat kompletterande uppgifter angående vattenstånd, peglar, fallförluster mellan berörd fastighet och dammen m.m. samt har i dessa delar åberopat ingivna utredningar utförda av S H.

Advokat L A har som ombud för ett flertal fastighetsägare i huvudsak anfört följande.

I samrådsunderlaget anges en reglering mellan 51,45 och 51,60 medan det vid samrådsmötet föreslagits en reglering mellan 51,39 och 51,54. Samrådet har således avsett olika vattenhushållningsbestämmelser för sakägarna, beroende på om de nöjt sig med informationen i samrådsunderlaget eller varit närvarande vid samrådsmötet.

I Fortums ansökan 2007-04-24 yrkas tillstånd till reglering mellan 51,45 och 51,60 anförs till stöd för yrkandet att de fasta gränserna ligger nära i nivå med de vattenstånd som under sommarhalvåret motsvarar Voxsjöns naturliga nivåer och att

de nu gällande vattenhushållningsbestämmelserna resulterar i sämre badmöjligheter under sommarhalvåret pga. lågt vattenstånd samt att effekten av det föreslagna intervallet inom vilket sänkings- och dämningssgränserna föreslås ligga antas ha en positiv påverkan på de kringboendes behov såsom bad, båttrafik m.m.

I samrådsunderlaget anges som skäl för förslaget om reglering mellan 51,45 och 51,60 förslaget till nya bestämmelser för dämningss- respektive sänkingsgränser bygger på de kringboendes reaktioner på olika vattenstånd.

Mina huvudmän anser att det saknas skäl att ändra sökandens yrkande i tidigare ansökan och förslaget i samrådsunderlaget. Det har i vart fall inte redovisats sakliga skäl, annat än påstådd inverkan för Frelugadikningen, för den vid samrådsmötet och i ansökan föreslagna ändringen. Eventuella olägenheter för Frelugadikningen är inte utredda, inte heller övriga verkningar av ett lägre regleringsintervall än som tidigare föreslagits.

Blivande reglering ska anpassas efter rådande förhållanden. Yrkandet i tidigare ansökan och förslaget i samrådsunderlaget är, som framgår av det anförda, resultatet av en sådan bedömning.

Det är mycket angeläget att nya vattenhushållningsbestämmelser, som kan komma att gälla för all framtid, verkligen anpassas optimalt efter rådande förhållande runt Voxsjön.

I första hand yrkas en reglering som ligger mellan 51,48 och 51,63 m och i andra hand yrkas en reglering som ligger mellan 51,45 och 51,60 m.

Advokat N R har som ombud för ägarna av fastigheten **Zz** anfört i huvudsak följande.

Zz är belägen på Voxsjöns norra strand vid sjöns östra del. På fastighetens västra del finns en sandstrand som används mycket frekvent under

sommaren. Fastighetens lokalisering och dess värde är mycket beroende av tillgången till stranden.

De principiella invändningarna mot miljökonsekvensbeskrivningen som mina huvudmän angivit tidigare i målet kvarstår. Det kan konstateras att uppgifter om vilka vattenstånd som hittills förekommit under sommarmånaderna saknas. Utan tillgång till sådana uppgifter måste starkt befaras att en konsekvens av de nya gränserna för Voxsjöns reglering kommer att bli att de hittills i allmänhet blottlagda sandstränderna vid fastigheten, kommer att bli vattentäckta under den tid stränderna brukar utnyttjas för bad och rekreation, dvs mitten av juni - mitten av augusti. Det kan konstateras att reglering enligt de äldre bestämmelserna medfört ett lägre vattenstånd med påföljd att sandstranden vid badplatsen var väl utvecklade. Det kan inte heller bedömas huruvida några känsliga biotoper tar skada av förändringarna. Detta måste vara en sådan brist att ansökningen bör avvisas om inte komplettering sker.

Den minskade variationen som de ansökta bestämmelserna skulle innebära, medför i och för sig att det är lättare för sakägarna att kontrollera att tillståndet följs. Fördelarna med den ansökta regimen framstår dock närmast vara av företagsekonomisk karaktär. Åtminstone är inte annat visat i ansökan. Nackdelarna utgörs främst av de icke utredda konsekvenserna för miljön av uteblivna förekomster av en större variation av vattennivån i de strandnära områdena. Med hänsyn härtill och med tillämpning av försiktighetsprincipen görs tills vidare gällande att den ansökta förändringen inte är tillåtlig.

Särskilt ur skaderegleringssynpunkt borde - som anförts tidigare i målet - det ankomma på sökanden att upprätta en markskadekarta bl a avseende fastigheten
Zz.

Förutom förändringen att fastighetens sandstrand kan bli helt eller delvis överdämd, kan befaras att ett jämt men högt vattenstånd, medför att stränderna vid
Zz inte hålles fria från finsediment genom våg och strömerosion i den

utsträckning som skett tidigare. Badstränderna kan därför komma att bli föremål för behov av underhåll på ett sätt som inte tidigare varit nödvändigt. Det yrkas därför att sökanden i samråd med fastighetens ägare dels anpassar fastighetens badstrand, så att den användbara sandstranden sommarmånaderna juni-augusti får ungefär samma areal som gällt enligt äldre hushållningsbestämmelserna, dels att Mark- och miljödomstolen förpliktar sökanden att för all framtid vidmakthålla sandstrandens omfattning genom att påföra sand.

Vidare befaras att frånvaron av de låga sommarvattenstånden kan medföra att lågt liggande delar av fastigheten inte dräneras på ett acceptabelt sätt. Särskilda farhågor finns att vägen fram till huvudbyggnaden kommer att ta skada. Det yrkas därför att sökanden förpliktas att i samråd med sakägarna förstärka vägen. Vidare finns en byggnad med omedelbar närhet till strandlinjen vilken måste säkras mot erosion så att den inte skadas av ett mer konstant och därmed frekvent erosionsförlopp. Slutligen finns resterna av en s.k. bad- och tvättpir som genom hittillsvarande reglering kraftigt påverkats av främst ispåverkan. Ett högre vattenstånd lägger denna stenbrygga mer eller mindre under vattenytan och den kan sannolikt inte nyttjas vid den nu ansökta sjönivån. Sakägarna yrkar att sökanden i samråd med sakägarna förpliktas iordningsställa piren så att den anpassas till kommande vattenstånd, så att den även i fortsättningen skall kunna nyttjas för avsett ändamål. I andra hand yrkas 250 000 kronor i ersättning för de skador på fastigheten som den nya regleringsregimen kommer att orsaka.

Vidare yrkas även att sjöns reglering sätts på provotid och att tiden för oförutsedd skada bestäms till 20 år.

Ekemyra samfällighetsförening har i huvudsak anfört följande.

Ekemyra Samfällighetsförening omfattar 28 fastigheter varav 7 fastboende invid Voxsjöns östra strand, söder om kraftverket. Samfälligheten anser att de nu föreslagna regleringsbestämmelserna med dämningssgräns på +76,36 m och en sänkningsgräns på 76,21 m i höjdsystemet RH 00 som gäller för hela året är positivt

ur flera aspekter. Dock skulle vi önska att sänkningsgränsen satts till 76,27 m då en nivå på 76,21 m, om den tillämpas under sommarperioden, drabbar många av oss fritids- och fastboende negativt. En höjning av dämningssgränsen till +76,42 m och sänkningsgränsen till +76,27 m enligt Fortums samrådsunderlag 2011-05-16 skulle vara att föredra om man inte kan sänka amplituden med 6 cm från föreslagna 15 cm till 9 cm under sommarhalvåret. Fasta nivåer gynnar närboende runt sjön. En så låg regleringsamplitud som möjligt är också positivt för bland annat friluftsliv och påverkan av stränderna runt sjön.

Enligt nytt förslag har det nya kraftverket placerats på vägen förbi befintligt kraftverk och stänger därmed av tidigare huvudväg mot Hällbo och Annefors. Vägen har alltid varit huvudförbindelsen mot tätorten för boende och stugägare inom området. Med åberopande av hävd och av praktiska skäl vill vi i föreningen stryka under det angelägna i att en fortsatt på- och avfart norrut är möjlig även efter kraftverksbygget. Kan vägförbindelsen förbi kraftstationen inte vara kvar, ett alternativ är att ny väg tas upp mot Våtlågvägen, ca 80 meter. Den nya vägen skulle då kunna användas av Fortum under byggtiden. En sådan lösning skulle också öka trafiksäkerheten eftersom på och avfarter hamnar på en raksträcka

BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDE OCH SYNPUNKTER

Sökanden har till bemötande av framförda synpunkter i huvudsak anfört följande.

Kammarkollegiet synes göra gällande att Fortum ska redovisa en utförlig utredning om vad det är som orsakar att statusen på vattenförekomsterna har klassats som otillfredsställande av Vattenmyndigheten. I detta avseende får Fortum hänvisa till Vattenmyndigheten och till det utredningsarbete som myndigheten angivit ska ske inför målet att god ekologisk status ska vara uppnådd 2021.

För närvarande har inte ens av Vattenmyndigheten föreslagits eller definierats vad som ska anses utgöra god ekologisk status och därmed är det oklart vad detta innebär för de aktuella vattenförekomsterna. Vattenmyndigheten har inte heller

fastställt något åtgärdsprogram som redovisar de åtgärder som kan behövas för att eftersträva kvalitetskravet på de aktuella sträckorna.

Vad gäller tillämpningen av kvalitetskraven för vatten, vilka vid implementering i Sverige av Ramvattendirektivet benämns miljökvalitetsnormer trots att de i direktivet benämns miljökvalitetsmål, kan konstateras att det i Regeringens proposition 2009/10:184 om åtgärdsprogram och tillämpningen av miljökvalitetsnormer (sid 35) bl.a. uttalas att normernas funktion är att reglera tillståndet i miljön och inte att reglera prövningar av enskilda verksamheter och åtgärder. En miljökvalitetsnorm är ett regelkomplex som på olika sätt ska omsättas i krav på myndigheter som ansvarar för att normerna följs. Vidare anges (sid 38) att åtgärdsprogrammen ska ange de närmare styrmedel som behövs för att uppfylla normerna samt att myndigheter inom sina ansvarsområden ska vidta de åtgärder som behövs enligt ett fastställt åtgärdsprogram.

Vid den individuella prövningen av verksamheter och åtgärder uttalas i propositionen (sid 45) bl.a. att verksamhetsutövare och de som vidtar åtgärder är skyldiga att visa att de förpliktelser som följer av 2 kap. miljöbalken följs och att det i 2 kap. 7 § miljöbalken finns en bestämmelse om rimlighetsavvägningar som innebär att krav på en verksamhet eller en åtgärd ska gälla i den utsträckning det inte anses orimligt att uppfylla den. Vidare uttalas att det för att följa målsättningsnormer och andra miljökvalitetsnormer som inte är gränsvärdesnormer, räcker det med att kunna tillämpa de grundläggande hänsynskraven i 2 kap. miljöbalken.

När det vid tillståndsprovning gäller frågan om påverkan på en kvalitetsnorm som avser ekologisk status är inte avsikten att övervältra den utredningsbörda som åligger Vattenmyndigheten på sökanden och i ovan nämnda proposition (sid 46) anges mycket tydligt att det är myndigheterna som har överblicken över de åtgärder som behöver vidtas för att följa en miljökvalitetsnorm och att det är myndigheterna som fastställer åtgärdsprogram. Vidare konstateras att det därför är ofrånkomligt att myndigheterna har bördan att visa behovet av längre gående krav än vad som följer

av en normal rimlighetsavvägning samt att om det saknas ett åtgärdsprogram är det också myndigheterna, trots bevisbörderegeln i 2 kap. 1 § miljöbalken, som i det enskilda fallet ska kunna visa att behovet finns. Orsaken anges i propositionen (sid 46, 2 stycket sista meningen) vara att den enskilde verksamhetsutövaren, normalt inte kan förväntas ha det bredare perspektiv som åtgärdsprogrammen ska ha.

Någon skyldighet för bolaget att definiera vad kvalitetskrav innebär och att utreda de åtgärder som kan behövas för att eftersträva detta finns inte enligt gällande bestämmelser och Kammarkollegiets begäran i aktbil. 238 ska ogillas.

Fortum har föreslagit en mindre omfattande reglering av Voxsjön än nuvarande. Vidare har Fortum åtagit sig att utföra omlöp och biotopförbättrande åtgärder samt ständig minimitappning i befintlig torrsträcka.

Åtgärderna är på objektiva grunder till fördel för miljön och motverkar inte framtida åtgärder som Vattenmyndigheten kan komma fram till behövs för uppnående av åsatta kvalitetskrav.

Beträffande minimitappning i naturfåran föreligger goda skäl för att Fortums åtagande ska ge god och tillräcklig vattenföring i fåran. Varierande krav på tappning har under målets gång framförts. Det är förvisso inte fråga om någon exakt vetenskap. Noterbart är dock att centrala myndigheter föreslagit från varandra påtagligt avvikande förslag.

För Fortum är det uppenbart att de av bolaget föreslagna tappningsförhållandena, tillsammans med omlöp och biotopåtgärder, ger en avsevärt förbättrad miljö i naturfåran.

I frågan om minimitappning ska även beaktas omkringliggande förutsättningar. Den omständigheten att det omedelbart nedströms Sunnerstaholms kraftverk ligger ytterligare en anläggning, Lenninge kraftverk, innebär att det saknas förutsättningar för fiskvandring nedströms Sunnerstaholm.

En ytterligare högst väsentlig omständighet att ta i beaktande är kostnader för ökad tappning vid sidan av kraftverket.

Produktionsförlusten till följd av den minimitappning som Fortum åtagit sig kan beräknas uppgå till ca 1,1 miljoner kr/år. Jämförelsevis innebär de av Länsstyrelsen Västernorrland föreslagna vattentappningarna en tillkommande produktionsförlust motsvarande ca 2,65 miljoner kr/år. Det motsvarar ett kapitaliserat värde av drygt 66 miljoner kr vilket inte kan motiveras från miljösynpunkt. Den därmed ökade produktionsförlusten är inte rimlig.

Den lagligförklaring som begärs avser de förändringar som utförts på dammen i samband med att luckorna moderniserades. Det är således inte alls fråga om lagligförklaring av dammen som sådan eller dess lokalisering.

De nya luckorna har inte inneburit några nackdelar för allmänna eller enskilda intressen. Lagligförklaring föranleder inga skadeförebyggande åtgärder eller ersättningar.

Fortums åtagande att utföra omlöp och att släppa minimitappning är motiverat mot bakgrund av att det nya kraftverket får en slukförmåga som är större än vad som gäller för nuvarande kraftverk. Den nytta som därigenom kan uppnås motiverar åtgärder och försiktighetsmått.

Däremot kan på intet sätt anses skäligt att belasta dammanläggningen med motsvarande, eller längre gående, villkor som resultat av att dammen utförts på ett bättre och säkrare sätt än vad som följer av ursprungligt tillstånd.

Bollnäs kommun har ifrågasatt dammens klassificering från dammsäkerhetssynpunkt. Vilken grund kommunen har för sitt ifrågasättande har inte framförts. Kammarkollegiet har "nappat på" frågeställningen, utan att tillföra någon grund för ifrågasättandet.

Fortum får på nytt hänvisa till det fortlöpande arbete som bedrivs enligt branschens riktlinjer och metoder för dammsäkerhetsarbetet. Det kan tilläggas att Svenska Kraftnät inom ramen för samrådet inte haft några synpunkter för arbetet med ansökan. Därtill må erinras om länsstyrelsens roll som tillsynsmyndighet.

Dammen är låg och nedströms finns inte bostäder och anläggningar som riskerar skadas i sådan grad att annat än klass 2 ska gälla för dammen. Den rensning som kommunen utfört uppströms dammen, med ökad vattenframrinningsförmåga som följd, har inte förändrat klassificeringen av dammen.

Förslaget till regleringsbestämmelser för Voxsjön är i allt väsentligt styrt av de intressen som finns kring sjön, snarare än Fortums intressen. Grundläggande för den sökta ändrade regleringen är de brett förankrade synpunkter som boende kring Voxsjön framfört under lång tid. Därtill följer att den rensning som kommunen utfört i Voxsjön, tillsammans med dämningen vid Lenninge kraftverk, omöjliggör tillämpning av äldre regleringsbestämmelser. Syftet är således att så långt möjligt tillgodose uppströms intressen, utan att förhållandena försämras för markägare, jämfört med vad som följer av gällande regleringstillstånd. Det är Fortums uppfattning att Länsstyrelsen Gävleborg genom åren tillskyndat ändrade regleringsbestämmelser. Länsstyrelsen har varit pådrivande i att Fortum ska ansöka om till sagda intressen anpassade regleringsbestämmelser.

Ett alternativ för Fortum är förvisso att så långt möjligt fortsatt tillämpa gällande regleringsbestämmelser. Om det anses vara ett bättre alternativ återstår att formulera vattenhushållningsbestämmelser som efterliknar gällande bestämmelser. Det är således angeläget att berörda myndigheter ger tydligt uttryck för vad de anser vara önskvärt. Det är inte Fortums uppgift att bedöma om t.ex. kvalitetskraven för vatten eller miljöaspekter i övrigt rent av föranleder att gällande regleringsbestämmelser är att föredra.

Länsstyrelsen ställer sig försiktigt positiv till anpassade regleringsbestämmelser,

men ifrågasätter vissa effekter av allmän art. Detta borde rimligen länsstyrelsen ha beaktat redan inledningsvis när propåer om ändrad reglering gjordes.

Bollnäs kommun intar en mer anpasslig inställning. Kommunen anger sig stödja vad kringboende anfört.

Denna inställning är tilltalande, men svår att tillämpa. I målet framförs såväl positiva omdömen som skarp kritik mot föreslagna regleringsnivåer. Vad kommunen står för i detta avseende kan inte utläsas.

Kammarkollegiet går sin vana trogen tvärt mot sökandens förslag. Det brukar göras gällande att kollegiet företräder "allmänna motstående intressen". Vad detta grundar sig på har ständigt varit oklart. I målet har kollegiet uttalat att de önskemål som många kringboende givit uttryck för, och länsstyrelsen verkat för, inte säkert ska ha företräde.

Sammantaget kan konstateras att remissmyndigheternas inställningar inte är uppenbart förenliga.

Uppströms Sunnerstaholm finns Alfta kraftverk som är utbyggt för 60 m³/s. Nedströms Sunnerstaholm ligger Lenninge kraftverk med slukförmågan 45 m³/s. Så länge Lenninge kraftverk ej byggs ut, alternativt inte drivs, lär det mera sällan vara fråga om att utnyttja Sunnerstaholms nya kraftverk fullt ut. När kraftverket utnyttjar full slukförmåga kan reglering mellan sänkingsgräns och dämningsske ske. Maximalt är det fråga om högst 15 cm amplitud per dygn. Beroende av tillrinningens storlek blir den dagliga variationen mindre. Om och när Lenninge kraftverk byggs ut kommer driften vid Sunnerstaholms kraftverk snarast ske med s.k. strömkraftdrift.

Den reglering som Fortum tillämpar överensstämmer så långt möjligt med vad som gäller enligt dom. Rensningsåtgärder som Bollnäs kommun utfört innebär att

vattenståndsvariationer i Voxsjön blir mindre än vad som historiskt gällt för regleringen.

Från företrädare för Ekemyra samfällighetsförening har framförts önskemål om en ny utfartsväg, i stället för den som stängs vid kraftverkstomten. Fortum har uppfattat att den anslutningsväg byborna vill ha kvar, är i stort densamma som den för byggperioden planerade transportvägen. Fortum avser att undersöka om den tillfälliga byggvägen kan permanentas och tillföras den gemensamma väganläggningen.

Här kan tilläggas att Fortum står fast vid bedömningen att den anpassade regleringen kan anges utgöra såväl uttryck för försiktighetsmått som en skadeförebyggande åtgärd. Det grundar sig på en vanlig uppfattning att strandägare inte önskar kraftigt varierande vattenstånd vid tomtmark. Den omständigheten att motsatta uppfattningar kan gälla, ändrar inte bedömningen.

Funktionen i planerat omlöp för fisk m.m. vid regleringsdammen förbättras med tillämpning av den ansökta regleringen, jämfört med den reglering som bedrivs enligt äldre bestämmelser. Denna "funktionsfördel" bör tillgodoräknas regleringsförslaget.

De omfattande krav på mångårig utsättning av öring och harr i fåran nedströms dammen bestrids. Argumenten framgår av tidigare inlagor med utlåtande av EKOM AB. Det finns goda miljömässiga skäl att eftersträva en naturlig invandring, jämfört med utsättning av odlad fisk.

HaV har i yttrande (aktbil. 303) föreslagit sju villkorspunkter. Fortum godtar att grumlande arbeten vid dammen ej ska ske under perioden 15/9-15/6. Vid arbeten i vatten ska grumling begränsas så långt rimligt.

Fortum godtar även föreskrift om kontrollprogram samt att sakkunniga ska medverka vid utförandet av anordningar för fisk.

Däremot godtas inte krav på 15 mm som största bredd mellan grindjärn. Ej heller godtas utförande av avledningsanordning vid kraftverket.

Vad HaV avser med punkt 3 är oklart.

Fortum godtar att omlöpets funktion följs under en provotid om tio år.

Länsstyrelsen Västernorrland har föreslagit en engångs fiskeavgift för kompensation till följd av grumling vid byggnadsarbeten. Fortum medger det.

Fråga har ställts rörande alternativa lösningar för fiskpassage. Den bedömning Fortum gör är att föreslaget alternativ är det bästa. Alternativet ”inlöp” som omnämnts i sakkunnigutlåtandet ger inte bättre förutsättningar och för fiskvandring och medför i anläggningsskedet större påverkan på vattenmiljön. Omlöp åberopas numera regelmässigt av företrädare för myndigheter. Det saknas skäl att nu utreda alternativ. Det gäller även mot bakgrund av att detaljutformningen av omlöp kommer att ske i samråd med berörda myndigheter och med stöd av expertis.

Enskilda fastighetsägare har framfört invändningar och ifråga sättanden av redovisade uppgifter rörande vattenstånd och flöden m.m. I PM (Bilaga D till aktbilaga 307) av B B och L R besvaras oklarheterna.

Bolaget bestrider det av N R framställda förstahandsyrkandet om naturaåtgärder.

RÄTTEGÅNGSKOSTNADER

Kammarkollegiet, Havs- och Vattenmyndigheten, Bollnäs kommun och L As huvudmän har yrkat ersättning med de belopp som framgår av domslutet. Fortum har medgivit anspråken.

B Å har yrkat ersättning med sammanlagt 229 447 kr 63 öre, varav 21 360 kr avser fyra dagars förlorad arbetsförtjänst från hans fasta arbetsplats i Norge. Fortum har anfört att den posten bör räknas netto, eftersom ersättningen inte

är skattepliktig i förevarande sammanhang. Bolaget har anfört att avdraget bör vara 8 144 kr.

L Rs huvudmän har yrkat ersättning med sammanlagt 218 489 kr. Av beloppet avser 61 625 kr ersättning till Överby Ord & Form AB för biträde som H Ö har lämnat R under processen. Fortum har anfört att Överby Ord & Form AB enligt sin hemsida sysslar med kommunikationsfrågor och att om ombudet behöver hjälp i dylika avseenden, detta inte ska betalas av Fortum. Rs huvudmän har genmält bl.a. att H Ö har en omfattande erfarenhet inom länsstyrelsens miljösektor, att Överby Ord & Form AB har en utökad verksamhetsinriktning omfattande miljöskydds- och naturvårdsfrågor och att H Ös insats har varit långt större än vad som kan krävas som normal fastighetsförvaltning, inom ett område där H Ö har specialkompetens.

MARK- OCH MILJÖDOMSTOLENS DOMSKÄL

Ändring av villkor rörande fingrindar

Till följd av bolagets återkallelse ska målet skrivas av i denna del.

Lagligförklaring av regleringsdammen

Bolaget har yrkat lagligförklaring av regleringsdammen i dess ändrade utförande. De ändringar som begärts prövade avser utformningen av dammens avbördningsanordningar. När dammen uppfördes 1942 ändrades den i relation till det tillstadda utförandet på så sätt att två nålutskov om 9 m resp. 42 m bredd ersattes med två nålutskov om vardera 20 m bredd, men med lägre tröskelhöjd. Vid ombyggnad år 1984 ersattes nålutskoven med planluckor av stål. Utskoven erhöll då minskad bredd, men även sänkta tröskelhöjder.

Kammarkollegiet har bestritt bifall yrkandet om lagligförklaring men på mera principiella grunder och har inte riktat någon kritik mot de arbeten som begärts prövade. HAV har medgivit bifall under förutsättning att lagligförklaringen förenas med villkor enligt myndighetens förslag. Även länsstyrelsen och Bollnäs kommun har krävt villkor för lagligförklaring.

Enligt vår mening är dammens befintliga utförande, vid jämförelse med det ursprungligen tillstadda, inte i något avseende till nackdel för motstående intressen. De utförda förändringarna medför klara fördelar från drifts- och säkerhetssynpunkt. Vi kan därför inte se annat än att förändringarna bör anses tillåtliga vid en prövning enligt de bestämmelser som är tillämpliga, nämligen 1918 års vattenlag för den ursprungliga förändringen 1942, och 1983 års vattenlag för ombyggnaden 1984. Förändringarna av dammen ska alltså lagligförklaras.

Frågan blir därmed om lagligförklaringen kan och bör förenas med sådana villkor som myndigheterna har begärt, bl.a. minimitappning. Bolaget har motsatt sig detta och har anfört bl.a. att lagligförklaringen inte föranleder några skadeförebyggande åtgärder och att det inte är skäligt att anläggningen ska belastas med villkor som resultat av att den utförts på ett bättre och säkrare sätt än vad som följer av det ursprungliga tillståndet.

Lagligprövningen ska utföras som en tillståndsprövning i efterhand. Bolagets rätt att få en separat prövning av de utförda ändringarna bör därför nära korrespondera med rätten till en separat förprövning av motsvarande åtgärder. Angående den sistnämnda rätten finns en inte obetydlig praxis från dåvarande Miljööverdomstolen (MÖD). I sin dom den 7 maj 2009 i mål M 5367-08 angående Lagfors kraftverk fann MÖD att en ansökan om att få bygga om regleringsdammen med enda syfte att underhålla och förbättra säkerheten vid denna inte kunde föranleda en omprövning av hela verksamheten vid kraftstationen eller av villkor som inte hade ett direkt samband med ombyggnaden. Frågor om ändrad vattenhushållning m.m. fick prövas enligt reglerna i 24 kap. 5 och 7 §§ miljöbalken.

Enligt vår mening bör den lagtolkning som MÖD lade till grund för sitt avgörande i det nämnda målet leda till att bolaget har rätt till en separat prövning av de utförda ändringarna, utan att därmed väcks frågor om vattenhushållning m.m. för den redan tillstadda regleringen.

Den fråga om dammsäkerhetsklassning som kommunen har väckt påverkar inte vår bedömning; det står som vi redan har anfört klart att ändringarna medför en förbättring av säkerheten vid dammen.

Inte heller de unionsrättsliga synpunkter som främst Kammarkollegiet har framfört påverkar med vårt synsätt bedömningen. Lagligförklaringen ger inte bolaget några relevanta nya eller utökade rättigheter med avseende på verksamheten vid dammen.

Ändrat utförande av kraftverket

I denna del är ansökan okontroversiell; ingen har motsatt sig bifall till det ändrade utförandet, sett för sig. Däremot har Bollnäs kommun ifrågasatt om yrkandet kan prövas i denna ordning.

Vi kan inte se något processuellt hinder mot att pröva ansökan i denna del. Att frågor om ändrade tekniska utföranden kommer upp under handläggningen av ansökningsmål får anses normalt.

Vi kan heller inte se att de ansökta ändringarna skulle föra med sig några skador eller andra olägenheter av betydelse. Förenklingen av kraftverksanläggningen medför viss besparing för bolaget. Tillstånd bör alltså ges.

Dessa arbeten är inte fristående från redan tillstadda åtgärder vid kraftverket och ska omfattas av arbetstiden och tiden för oförutsedd skada enligt tidigare tillståndsdom.

Ändrade regleringsbestämmelser för Voxsjön

I denna del har ansökan bestritts av flertalet av dem som har yttrat sig. Från företrädare för allmänna intressen har invändningarna främst gällt att utredningen är otillräcklig för att rätt bedöma verkningarna av den ansökta regleringen; även bolagets förslag till minimitappning och andra försiktighetsmått har kritiserats såsom otillräckliga. De enskilda sakägarna har främst kritiserat de föreslagna gränserna för regleringen.

Vi vill först framhålla att ansökan gäller reglering till förmån för en ny verksamhet som har tillståndsprövats enligt miljöbalkens bestämmelser och att bolaget vid regleringen måste uppfylla balkens, och dess följdlagstiftnings, alla hänsynsregler och övriga tillåtlighetskriterier. Det är alltså inte i sig tillräckligt att påverkan på motstående intressen inte ökar genom den ändrade regleringen. (En annan sak är att 1926 års tillståndsdöm betyder att enskilda sakägare är skyldiga att utan ersättning tåla sådana skador som orsakats redan av det företaget.)

Mot bakgrund av miljödomstolens deldom 2008 och MÖD:s dom 2010 kan annat dock knappast tänkas än att reglering av sjön till förmån för det nya kraftverket kommer till stånd. Frågan är i stället hur regleringen ska utövas och vilka villkor som ska gälla. Den första frågan är problematisk på två sätt. Dagens regim är beslutad för att efterlikna de naturliga förhållandena i Voxnan och Voxsjön. Detta framstår allmänt som en önskvärd ordning med hänsyn till naturvårdsintressen och andra allmänna intressen; det är inte givet att regimen får överges till förmån för en snävare regim enligt bolagets yrkande. Även om så skulle finnas vara fallet följer inte därav att just bolagets begärda regleringsamplitud är tillåtlig med hänsyn till motstående intressen. Sakägarna har hävdats att andra nivåer borde föredras.

Påverkan på allmänna intressen genom att dagens regim överges beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen. Både inventeringen av intressena och bedömningen av påverkan från den yrkade regleringen framstår som översiktliga. Detsamma gäller behandlingen av effekterna på enskilda intressen. För ett flertal av dessa bör dock en snävare reglering normalt bli en förbättring, medan andra kan påverkas negativt av de högre vattenstånd på sommaren som följer av den snävare regleringen.

Vad sedan gäller den valda regleringsamplituden har tillstånd till de yrkade nivåerna bestritts av enskilda sakägare, med yrkanden om såväl högre som lägre nivåer. Omfattande och delvis mycket detaljerad argumentation har förekommit. Vi kan inte se annat än att sakägarna har visat att valet av regleringsnivåer har betydelse för dem. Bolagets utredning innehåller ingen jämförelse mellan möjliga

nivåer med åtföljande analyser av fördelar och nackdelar. Utredningen ger därmed inte något säkert stöd åt att de ansökta nivåerna valts så att de uppfyller kravet på hänsyn till omgivningens intressen. Det kan inte anses att den informella reglering som förekom en tid har godtagits av sakägarna eller att dessa av annan anledning har bort inrätta sig efter den.

Vid vår bedömning i det närmast föregående utgår vi från att 2 kap. 3 § miljöbalken medför en optimeringsskyldighet för sökanden motsvarande tidigare 3 kap. 7 § i 1983 års vattenlag, dvs. att den nya bestämmelsen inte har inneburit en ökad valfrihet för sökanden mellan i och för sig tillåtliga utföranden.

Med hänsyn till det anförda bedömer vi att de långsiktiga effekterna av övergivandet av dagens regleringsregim och av den ansökta regleringsamplituden inte har blivit tillräckligt klarlagda.

Ett annat ämne som har genererat omfattande argumentation i målet är villkoren för det nya regleringstillståndet, särskilt frågorna om minimitappning och fiskväg. Som framhållits från myndigheternas sida är villkorsfrågorna starkt beroende av kravet att verksamheten inte får motverka möjligheten att uppnå god ekologisk status i älven. Här har bolaget, med visst fog, invänt att myndigheternas utredningskrav är alltför diffusa och omfattande för att kunna uppfyllas av sökanden i ett enskilt mål. Efter HAV:s precisering att villkor enligt myndighetens yttrande ger god ekologisk status har bolaget dock en överblickbar utredningsbörda i frågan. Enligt vår mening visar utredningen inte att de villkor som bolaget har yrkat är tillfyllest och ger inte heller tillräckligt underlag för att fastställa mera ingripande villkor.

Sammantaget anser vi att den yrkade regleringen inte kan tillåtas på föreliggande utredning. Frågan blir då om konsekvenserna av den bedömningen.

Utgångspunkten i en sådan situation är att ansökan i aktuell del ska avvisas eller avslås. I det föreliggande målet ser vi dock alternativet att komplettera utredningen för en uppskjuten prövning av regleringsfrågan. Situationen är nämligen annorlunda mot den där hela tillståndsfrågan skulle prövas i ett sammanhang; mot bakgrund av

den föreliggande tillåtlighetsdomen måste regleringsfrågan i viss mening anses anhängig även efter ett avslag i detta mål. Vi menar därför att det även från principiell synpunkt är försvarbart att låta handläggningen av regleringsfrågan fortsätta. Den processekonomiska vinsten är uppenbar. Bolaget bör alltså få tillfälle att komplettera utredningen. De kompletteringar som behövs har vi samlat i bilaga 1 till domen.

Tillstånd att utföra omlöp förbi regleringsdammen och biotopsskyddsåtgärder nedströms dammen

Dessa frågor har ett nära samband med utformningen av regleringen till förmån för det nya kraftverket och bör inte prövas förrän regleringsfrågan är slutligt bedömd i målet. Det kan visserligen anföras att åtgärderna är till nytta oavsett hur det blir med den framtida regleringen. Risker för suboptimala lösningar av fiskvandringssvägar m.m. är dock för stora för att en prövning nu ska leda till bifall i denna del.

Idrifttagande av det nya kraftverket

Det nya kraftverket är rättskraftigt tillåtlighetsprövat. Tillstånd till idrifttagande måste dock förutsätta att villkoren för kraftverksdriften är klarlagda. Enligt vår mening är det klart att i det förevarande fallet krävs bestämmelser både angående regleringen och driften i övrigt och angående tekniska åtgärder såsom fiskväg förbi dammen. I det föregående har vi funnit att föreliggande utredning inte ger underlag för att reglera dessa frågor. Vi anser oss då förhindrade att tillåta idrifttagande av kraftverket.

Återställande av erosionsskador vid regleringsdammen

I denna del är ansökan okontroversiell; ingen har motsatt sig bifall till dessa arbeten, sedda för sig. Vi kan heller inte se att de skulle föra med sig några skador eller andra olägenheter av betydelse. De är långsiktigt angelägna och kan utföras utan att påverka bedömningen av övriga frågor angående verksamheten vid dammen. Tillstånd bör alltså ges.

Dessa arbeten är fristående från redan tillstadda åtgärder vid kraftverket och tillståndet ska ha egen arbetstid och tid för oförutsedd skada.

Övriga frågor

Miljökonsekvensbeskrivningen

Av vårt resonemang i regleringsfrågan framgår att vi inte anser miljökonsekvensbeskrivningen tillräcklig för prövning av den frågan och närliggande frågor om villkoren för det nya kraftverket. Däremot måste den samlade utredningen anses fullgod för att pröva de frågor där vi tar slutlig ställning.

Avgifterna

Målet tas inte till slutligt avgörande i alla delar och särskilt inte i de som är mest relevanta för avgiftsbeloppen. Avgifterna får alltså prövas senare, när målet slutligt avgörs.

Rättegångskostnader

Mot yrkade belopp har Fortum invänt dels att B Ås ersättning för förlorad arbetsförtjänt bör räknas netto och att det arvode till Överby Ord och Form AB som N Rs huvudmän har begärt ersättning för avser sådana frågor som inte ska ersättas i målet av Fortum.

Vi delar uppfattningen att B Ås ersättning ska reduceras med den skatt som skulle ha utgått på den förlorade arbetsinkomsten; kostnadsräkningen ger intrycket att detta också har varit Ås mening. Skattebeloppet 8144 kr är ostridigt och den yrkade ersättningen ska alltså reduceras med samma belopp.

N Rs huvudmän har anfört att H Ö har för prövningen relevant kompetens och att arbetet har varit påkallat för tillvaratagande av deras rätt. Fortums invändningar har dock inte mötts med någon egentlig specifikation av vilket arbete som anspråken avser. Vi måste därför bedöma ersättningsfrågan på grund av vad processmaterialet i övrigt visat om insatser av H Ö/Överby Ord och Form AB. Vi kan inte se att materialet ger tillräckligt underlag för ett högre

belopp än 10 000 kr. Något mera kvalificerat arbete än lämnande av allmänna uppgifter om fastigheten har inte visats ha förekommit. Det yrkade beloppet ska alltså reduceras med $(61\,625 - 10\,000 =) 51\,625$ kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 425)

Överklagande senast den 17 oktober 2013.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Stefan Nilsson

I domstolens avgörande har deltagit lagmannen Stefan Nilsson, tekniska rådet Nils-Göran Nilsson samt de särskilda ledamöterna Sven Olof Gustafsson och Ingemar Näslund.



Mål nr
M 1225-07 Rotel 11

Anges vid kontakt med domstolen

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Rotel 11

INKOM: 2013-09-25
MÅLNR: M 1225-07
AKTBIL:

Komplettering av miljökonsekvensbeskrivningen och den övriga utredningen krävs enligt följande:

- Förutsättningarna att uppnå god ekologisk status i älven vid minimitappning enligt bolagets, Länsstyrelsen i Gävleborgs län och HAV:s förslag till tappning, bedömt med och utan nedvandringmöjlighet förbi kraftverket.
- De tekniska och ekonomiska förutsättningarna att ordna inlöp för fisk vid dammen som alternativ till omlöpet.
- Värdet av produktionsminskningen vid de minimitappningar som har föreslagits av länsstyrelsen i Gävleborgs län och av Havs- och Vattenmyndigheten.
- De tekniska och ekonomiska förutsättningarna att ordna nedvandringmöjlighet för fisk förbi kraftverket.
- Påverkan på allmänna intressen, främst naturvårdsintressen, runt Voxsjön vid yrkade regleringsnivåer, i relation till dagens regleringsbestämmelser.
- Påverkan på enskilda intressen runt Voxsjön vid yrkade regleringsnivåer, i förekommande fall med skadevärderingar.
- En översiktlig beskrivning av påverkan på flödesförhållandena i strömmarna ovan sjön.